Hymnologiske Meddelelser

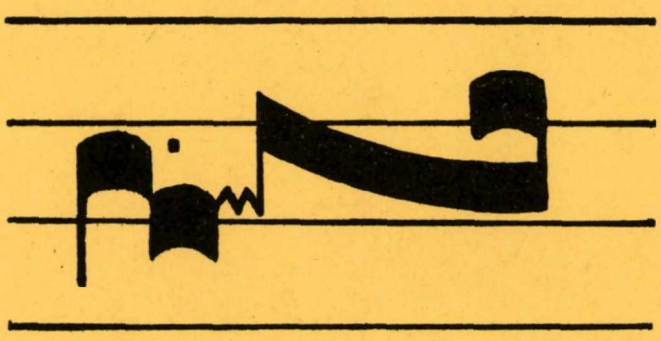

Værkstedsblad om salmer

udgivet af Salmehistorisk Selskab

6. årg. 1977 **nr. 4**

Hymnologiske Meddelelser

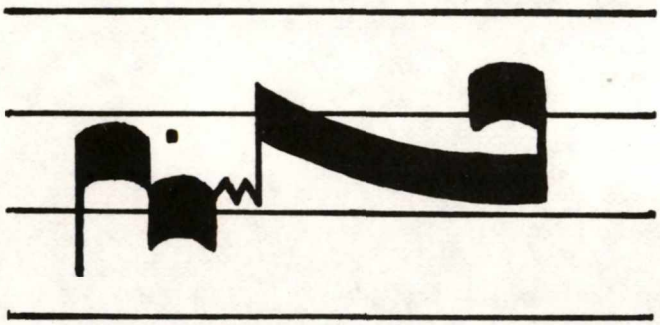

Værkstedsblad om salmer

udgivet af Salmehistorisk Selskab

6. årg. 1977 **nr. 4**

HYMNOLOGISKE MEDDELELSER

Værkstedsblad om salmer

udgivet af Salmehistorisk Selskab

6.årg. 1977 nr.4.

NYE SANGE: Tekster af K.L.Aastrup, C.J.Brandt, Anders Frostenson, N.F.S.Grundtvig/ ved J.K.,Britt G.Hallqvist, Jørgen Kristensen, Ambrosius Stub/H.Brix. Melodier af Walter Bjerborg og Egil Hovland..... s.165-172

Peter Møller: Aksel Andersen 1912-1977..... s.173-177

Børnesalmen under lup..... s.178-21o

Lars Åke Lundberg:Att lyssna på människan - att lyssna på Gud..... s.179-186

Per Warming: Kirke og folkelighed - om børnesalmer..... s.187-193

Britt Hallqvist: Vad kräver jag av en barnpsalm? s.194-2oo

Jens Lyster: Hvad kræver jeg af en børnesalme?.. s.2o1-21o

"KLOKKE RING FRED" - svar på en efterlysning..... s.21o

ANMELDELSER:

Psalt - 15 salmer af Ester Bock med musik af Lasse Lunderskov og Niels Harrit. Anm. ved Evan-Th.Vestergaard og Jens Lyster..... s.211-217

TILSENDTE PUBLIKATIONER..... s.217

INDHOLDSOVERSIGT over årgang 1977,ved Jens Højgård. s.218-219

Forfatternes adresser..... s.22o

Redaktionelt. Ved Højgård..... s.22o

KØBENHAVNS UNIVERSITET
REPRO. AFDELINGEN

DYBT HÆLDER ÅRET I DETS GANG

Melodien tilegnet Herlov Brix

Melodi og sats:
Walter Bjerborg, oktober 1977

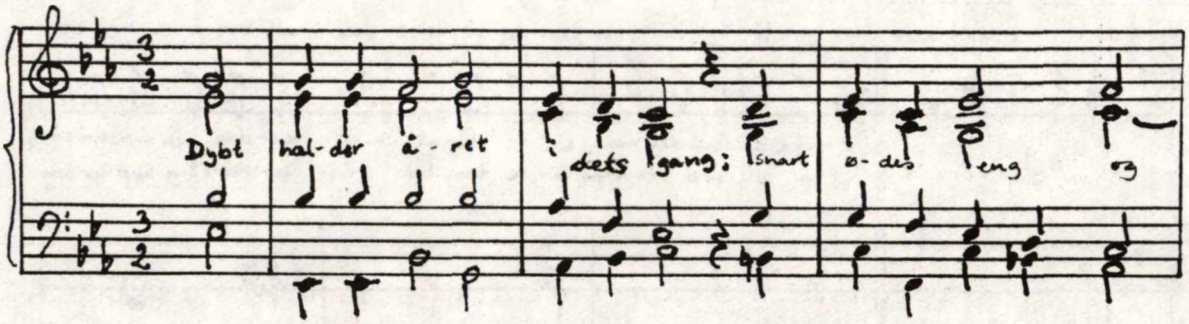

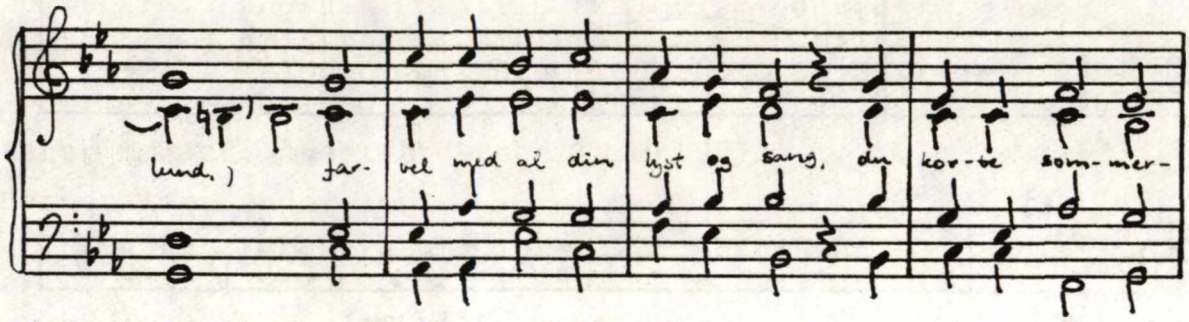

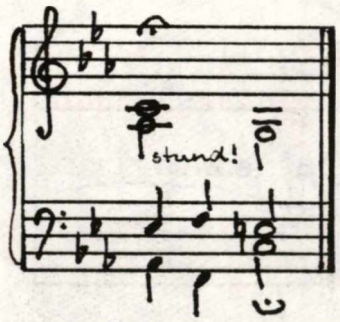

Teksten er hentet fra
Hymnologiske Meddelelser 1977 s.3o.

1.
Dybt hælder året i dets gang;
snart ødes eng og lund.
Farvel med al din lyst og sang,
du korte sommerstund!

2.
Snart sukker vinterstormens røst:
"Alt visner og forgår!"
Lad gulne kun! Jeg véd den trøst,
som ligefuldt består!

3.
Lad solen korte af sin vej,
og natten vokse til -
Guds vældes arm forkortes ej;
den rækker som han vil!

4.
Lad gulne hvert et blad på kvist,
lad falme alle strå -
Guds kærlighed, jeg véd for vist,
omskiftes ikke så!

5.
Jeg véd, hvor glæden har sit hjem,
når øde mark står hvid;
Hint frydekor fra Betlehem
forstummer ingentid.

6.
Jeg véd, hvor håbet grønnes da,
når alting falmer her;
Min Frelsers træ på Golgatha
en evig krone bær!

Ambrosius Stub,
ved Herlov Brix.

K L A G E V I S E

Egil Hovland 2.august 1977.

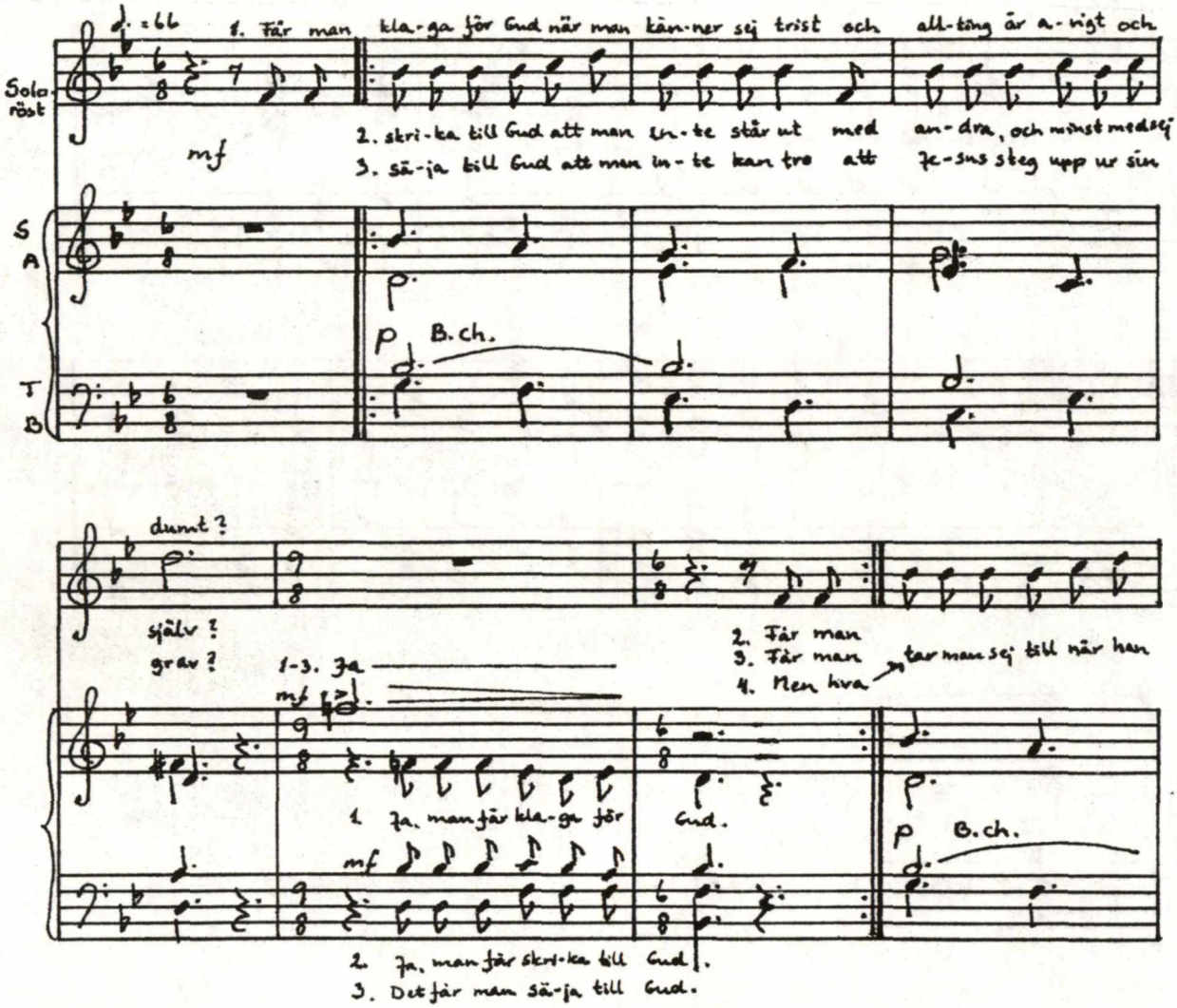

1.

Må man klage til Gud
når man føler sig trist
og alting går skævt og er dumt?
Ja, ja, man må klage til Gud.

2.

Må man skrige til Gud
at man ikke kan ud-
stå andre,og mindst da sig selv?
Ja,ja, man må skrige til Gud.

3.

Må man sige til Gud
at man ikke kan tro,
at Jesus steg op af sin grav?
Ja, det må man sige til Gud.

4.

Men hvad tar man sig til
når han stadig er tavs
og ingenting gør, skønt man ber?
Bliv ikke træt af at be.
Tror du han ingentig gør,
han som er levende Gud?
Bed,bed - og til sidst får du
svar.

(Svensk tekst kan findes s.196.)

in-te hörs av och in-gen-ting gör, fast man ber?

cresc.

cresc.

f

Trött-na då in-te att

f

be. Tror du han in-gen-ting gör, han som är le-van-de Gud?

be. Tror du han in-gen-ting gör, han som är le-van-de Gud?

mf

Be, be- och till sist får du svar.

be- och till sist får du svar.

p

p

ZAKÆUS PÅ FEM MÅDER.

Zakæus var i morbærfigentræet den 2.søndag efter Helligtrekonger. Den bildende kunst har ofte foreviget ham deroppe. I vore gamle kalkmalerier og som illustration i salmebøgerne figurerer han i sit træ ved indtoget i Jerusalem, selv om træet stod i Jeriko.

Salmedigterne har ikke haft tilsvarende mod på Zakæus. Vel sagtens fordi man først i nyere tid (for Danmarks vedkommende i 1885 ved indførelsen af 2.tekstrække) har givet ham indpas i gudstjenesten. Siden da er han imidlertid at finde i sangtekster, der vil forkynde eller fortælle bibelhistorie. Redaktionen har gransket lidt i forhåndenværende tekster om Zakæus og fundet de nedenstående, der kan være stof til overvejelse over, hvad det i grunden er, der gør "en sang der handler om Gud" til en salme.

EN BIBELHISTORISK SANG.

1.
Al Jeriko saa Vor Herre,
Zakkæus sig løftet paa Taa,
men han var saa lille, desværre,
han kunde det ikke naa.
Hil det Hus, Vor Herre gæster!

2.
Dog hurtigt saa sad han deroppe
i et af de store Træer,
hans Hjerte det maatte hoppe,
nu saa han ham ganske nær.

3.
Han gik som en Konge ophøjet,
skønt Kronen i Løn han bar;
da løfted Vor Herre Øjet
og sagde med Stemme klar:

4.
"Zakkæus! skynd dig til Hjemmet,
i Dag vil jeg være din Gæst!"
Den Tolder kom ned fra Gemmet
i Fart, som han kunde bedst.

5.
Og kaldtes han før den rige,
nu var han det, kan jeg tro;
det vil jeg for Sandhed sige,
paa én Gang græd han og lo.

6.
Ej græd han for Spottegloser
af skinhellig Hyklers Mund,
han vandede kun de Roser,
som spired af Hjertets Grund.

7.
Dem vilde fra nu han pleje
saa godt, som han fik Forstand:
"O Herre, mit halve Eje
jeg skænker til Fattigmand!

8.
Og har jeg bedraget nogen,
jeg lader det ej gaa hen!
Ak, slet mig det ud af Bogen,
firdobbelt jeg gi'r det igen!"

9.
Han var Vor Herre til Maade,
han gjorde sig selv ej god:
"I dag dit Hus times Naade,
du Skud af Abrahams Rod!"

10.
Saa toned hans Guddomstale
til Trøst for den Tolder Arm.
Hans Ord kan endnu husvale
en saaret Menneskebarm.

11.
Thi Menneskens Søn, den milde,
han siger i Dag som i Gaar:
"Jeg kom for paa Stier vilde
at søge fortabte Faar!"
Hil det Hus, Vor Herre gæster!

C.J.Brandt.

(Fra Salmer og sange. Udgivet af "Kirkeligt Samfund af 1898".)

EN BØRNESANG

1.
Zakæus han var tolderfuld
af toldergods og tolderguld.
Men aldrig gav han noget hen,
og derfor fik han ingen ven,
og derfor fik han ingen ven.

2.
Zakæus var en lille en
med mave og med lave ben.
Så skete det en dag så skøn
til byen kom Guds egen Søn,
til byen kom Guds egen Søn.

3.
"Profeten kommer!" råbet lød,
i mængden fik man puf og stød.
Zakæus klatred hurtigt op
og skjulte sig i træets top
og skjulte sig i træets top.

4.
Da Jesus han red ind i byen,
så han et højst grinagtigt syn:
den lille tykke tolder sad
bag morbærfigentræets blad,
bag morbærfigentræets blad.

5.
"En tolder skjult i træets top!"
lo Jesus højt og gjorde stop
"Tit-tit, Zakæus, du er set,
er du til gilde forberedt,
er du til gilde forberedt?

6.
Min ven, Zakæus, må jeg bo
hos dig i dag i Jeriko?"
Da fik han travlt, den lille mand
med lammesteg og fløderand,
med lammesteg og fløderand.

7.
Med ild i både krop og sjæl
Zakæus glemte helt sig selv;
han tændte lys i tusindtal
i stuen og på første sal,
i stuen og på første sal.

8.
Og Jesus lo igen og sa':
"Her drager glæden ind i dag."
Zakæus trådte dristigt frem
og åbned døren til sit hjem,
og åbned døren til sit hjem.

9.
"Kom indenfor, hver gæst som kan,
til lammesteg og fløderand.
Jeg gir til dem, hvis pung er tom,
det halve af min ejendom,
det halve af min ejendom."

10.
Zakæus blev en lyk'lig mand,
ja ingen var så glad som han.
Sit gods og guld, sin pengesæk,
for Jesu skyld, han gav det væk,
for Jesu skyld, han gav det væk.

Fra Vajsenhusets nyeste publikation *Vi sætter os i ringen. Viser for store og små*, København 1977. Teksten er af Britt G. Hallqvist og oversat af Johannes Johansen.
Sanghæftet vil senere blive anmeldt her i tidsskriftet.

(detalje fra hæftets omslag.)

EN SALME

I Israels bog der var fortalt
om Jerico, hvis mure
med tårn og port i brokker faldt
for brag af Josvas lure.
Og vist det er, at folket fandt
fra slægt til slægt deri et pant
på Herrens pagt, den gamle.

I Kirkens bog er os fortalt,
hvad aldrig vi kan glemme,
hvordan et hjertes mure faldt
for lyden af en stemme:
"Zakæus, skynd dig,stig herned,
til gilde nu dit hus bered.
I dag jeg dig vil gæste."

Det ord, så dagligdags det lød,
var *Ordet* dog, som skabte;
så underfuldt det gennembrød
til frelse for fortabte.
Og vist det er, Guds kirke fandt
fra slægt til slægt deri et pant
på Herrens pagt den nye.

K.L.Aastrup.

(Fra Dansk Kirketidende 9.januar 1977)

EN SVENSK SALME

Min längtan är äldre än solarnas ljus.
Jag måste i dag bli en gäst i ditt hus.
Sackeus, du ville få se en profet.
Jag såg dej långt innan du mej hade sett.

Du glömde din värdighet för en minut,
blev liten, ett barn inför levande Gud.
Du bott bak en mur i de rikas kvarter.
Den byggts av din rädsla, behövs inte mer.

Den trygghet som pengarna aldrig dej gav
den äger du nu när du ger dom tillbaks.
Sackeus, du själv och de dina ska nu
få vandra i ljuset från världarnas ljus.

Anders Frostenson 1969.

(Fra *psalmer och visor. Tillägg till Den svenska psalmboken*, Stockholm 1975.)

EN PRÆDIKEN I AVISEN

Zakæus var nok blevet mobbet,
fordi han var lille og sky.
Nu hævned han sig gennem jobbet
som tolder i Jeriko by.

For rigdom og magt var han rede
til selv de beskidteste jobs:
Mens Abrahams børn holdt ham nede,
fik romerne bragt ham til tops.

Han godted sig rigtig, den lille,
når han med den stores foragt
beskatted sit folk, som han ville,
i ly af den fremmede magt.

Foragten var gensidigt bitter
imellem Guds folk og det svin.
De husked forræd'rens meriter,
og han deres billige grin.

Med ondt skal det onde fordrives,
det var de så enige om:
"Den tolder kan ikke tilgives!"
"Det samfund fortjener sin dom!"

Med ondt skal det onde bekriges;
kun mure kan sikre vor fred...
Men netop om Jeriko siges,
at det er et usikkert sted;

for Jerikos mure kan falde,
helt uden der løsnes et skud,
blot Josva lar tonerne gjalde
til ære for Abrahams Gud.

En dag kom den Josva* til staden,
hvis ord er så mægtigt og stort,
at blot en bemærkning på gaden
kan vælte selv helvedes port:

"Kom frit frem, du lille deroppe!
Hop ned fra dit nyfigen-træ!"
Zakæus var nødt til at hoppe
og blandes med folk og med fæ.

Og folket var nødt til at sluge,
at Jesus gik hjem med det skarn
og fik sig et glas i hans stue
og kaldte ham Abrahams barn.

(forts. næste side)

---

* Josva og Jesus er to former af samme navn.

Ja, således vælter Vorherre
den mur mellem mig og min bror,
som plager mig værre og værre,
jo mer på mit eget jeg tror.

Hvadenten min mur får forstærkning
fra retskaffenhed eller had:
Han vælter den med en bemærkning,
som gør, at jeg bare blir glad.

Jørgen Kristensen.

(Fra Flensborg Avis 13.januar 1978)

A F E N I S L A N D S K L I G S A L M E

I dødens stund tænk først og sidst,
nedslagne sjæl, på Jesus Krist!
Når hjertet kommer ham i hu,
det mærker ej til dødens gru.

For døden får vi alle bod,
når tro vi kan, at Krist opstod.
Da er for os en afgjort sag
opstandelsen på dommedag.

Skilsmissen tung vi glemmer nu
og kommer samlingen i hu,
hvor ej der findes sorg og nød,
hvor ej skal nævnes synd og død.

Gå ej i rette med din Gud!
Han tog kun, hvad han lånte ud.
Og sød er hvilen i hans favn.
Højlovet være Herrens navn.

Efter *Grundtvigs sangværk III 147.*
(Fork. og red. J.K. 1978)

Aksel Andersen 1912-1977

Af PETER MØLLER

En stor skare af danske kirkemusikere tynges af dyb sorg: Professor ved Det kgl.danske Musikkonservatorium Aksel Andersen er afgået ved døden,65 år gammel. På vej til England - omgivet af elever og venner - sov han stille ind d.18.november. Måske var denne måde at forlade verden på den mest naturlige og fredfyldte for Aksel Andersen, thi han levede og åndede for sine elever, der ligesom hørte med til hans familie.

Aksel Andersen fødtes i Nebraska, U.S.A. d.19.marts 1912 som søn af pastor Kr. Andersen. Han voksede op i et hjem, hvor musikken var en væsentlig del af tilværelsen. Sin organisteksamen tog Aksel Andersen i 1931, var en kort tid organist ved Vartov Kirke - og efterfulgte i 1932 sin lærer Sv.Ove Møller som organist ved Skt.Jacobi Kirke i Varde. Initiativrig og præget af visioner som Aksel Andersen var, grundlagde han sammen med andre musikpædagoger fra egnen konservatoriet i Esbjerg. Til Århus kom han i 1948 og tiltrådte her stillingen som organist ved Skt.Pauls Kirke. Samtidig med organistvirket varetog Aksel Andersen en lærerstilling ved Det jyske Musikkonservatorium. Udnævnelsen til professor i orgelspil og teori ved Det kgl. danske Musikkonservatorium i København skete i 1955. Ved siden af dette fornemme embede praktiserede Aksel Andersen som organist - først ved Eliaskirken på Vesterbro, siden ved Christiansborg Slotskirke. Da hans broder, den meget begavede musiker Ejvin Andersen var død i 1968, blev organistembedet i Vartov Kirke ledigt, og Aksel Andersen fik på det sted sit sidste virke som organist. "Ringen var sluttet", som han udtrykte det. "Dansk Organist- og Kantorsamfund" nød godt af Aksel Andersens administrative evner, idet han i nogle år var formand for foreningen. Aksel Andersen påtog sig desuden et meget tidskrævende og anstrengende hverv som Kirkeministeriets konsulent i orgel- og klokkesager. I Løgumkloster var han medinitiativtager til etableringen af "Kong Frederik den Niendes Klokkespil", og var iøvrigt den egentlige igangsætter af den kirkemusikalske

kursusvirksomhed samme sted. Han var Ridder af Dannebrog,1.grad.

Man plejer i en nekrolog at gøre forsøg på at beskrive hver side af den personlighed, det drejer sig om. Aksel Andersen var en musiker, hvis forskellige egenskaber knyttedes tæt sammen i en forunderlig syntese. Mennesket, pædagogen, orgelspilleren - man kunne aldrig adskille disse sider i ham. Og alligevel forsøger jeg at behandle hans musikalske funktioner og dybe menneskelighed i nogle klart afgrænsede afsnit. Som musiker betragtede han uden tvivl sit pædagogiske virke som det centrale; på dette område udfoldede han sig med intet mindre end genialitet. Han var ikke den diktatoriske pædagogtype-nej,det væsentlige for Aksel Andersen var at leve sig ind i *elevens* situation - og danne sig et begreb om de særlige muligheder, som netop denne elev lod ane. Engang sagde Aksel Andersen i en undervisningstime til mig:"Min fornemste opgave som pædagog er gradvist at trække mig tilbage, således at du kan stå på egne ben." Altid kæmpede han for at overflødiggøre sig selv til fordel for eleven. Først når han mærkede, at eleven som fuldtudsprungen blomst kunne modstå selv det mest voldsomme vindpust, glædede han sig - for så var hans gerning til ende. Netop denne pædagogiske fremgangsmåde afspejler Aksel Andersens menneskelighed, hans varme, gode sjæl. En lærer af Aksel Andersens format bør vel sommetider være i stand til at blive godt gammeldags gal i hovedet, vil nogen nok sige. For det meste reagerede Aksel Andersen på en elevs mangelfulde forberedelse ved at tie, og den dårlige samvittighed, eleven da fyldtes af, var nok til at forårsage et åndeligt spark: For man kunne nemlig ikke tillade sig at gøre Aksel Andersen så ked af det, at han tav - og led under det. Han havde en "sjettesans", som muliggjorde en stærk indlevelse i hver enkelt elevs problemer. Minsandten om han ikke kunne mærke elevernes hjertesorger, deres sult, når de ingen morgenmad havde fået, ja, - deres hemmeligste tanker. Det må egentlig have været en frygtelig psykisk belastning, især fordi han bar sine elevers menneskelige byrder som var de hans egne.

Aksel Andersen kendte til modgang og ondskabsfuld, urimelig kritik. Efter overtagelsen af professoratet i København gav han ofte glimrende orgelkoncerter, men blev hurtigt "skydeskive" for misundelige kolleger, hvilket medvirkede til at nedbryde hans

fysik. Et så følsomt menneske som Aksel Andersen måtte nødvendigvis blive mærket hårdt af sådanne angreb. Desværre afviklede han på grund af nervepresset sin koncertvirksomhed; til gengæld havde han købt dyre erfaringer, som kom hans elever til gode. En virkelig orgelpædagog ved et konservatorium bør nok selv have oplevet, hvad det vil sige at kæmpe sig frem til et resultat - og at kæmpe imod nervøsiteten. Aksel Andersen *var* en sådan virkelig orgelpædagog. Da jeg havde Aksel Andersen i orgelpædagogik stod vi en dag overfor problemet kammermusikinstruktion - vi manglede "prøvekaniner". "Det skal jeg nok ordne", sagde Aksel Andersen, "du kommer op til Vedbæk, og hvis du ikke synes, det er tosset, spiller jeg og min bror Erling de to violinstemmer i Mozarts Kirkesonate, som du skal instruere i." De to brødre spillede violin, og vi morede os herligt. Men det gik da først rigtigt op for mig, at Aksel Andersen var en sand spillemand i ordets smukkeste betydning. Hjemmet i Vedbæk har været hans elevers andet hjem. Her blev man mødt med venlighed og varme af såvel Aksel Andersen som hans hustru Tita og datteren Birgit; her kunne man slå sig ned og roligt fortælle om sine sorger, udbasunere sine glæder eller drøfte faglige problemer. Det må bemærkes, at den gode og altopofrende Tita, som altid stod ved Aksel Andersens side, i høj grad var med til at skabe den fredelige atmosfære i hjemmet. Tita og Aksel var eet - og udstrålede derfor særlig kraftigt den kærlighed og menneskelige forståelse, der betød så meget for eleverne. Aksel Andersens enestående form for pædagogik bør til hver en tid stå som et lysende eksempel for alle orgelpædagoger. Tre af fem planlagte improvisationslærebøger nåede Aksel Andersen at få udgivet; i disse bøger møder man ham som den fortrinlige pædagog med de usædvanlig mange erfaringer. Myreflittigt koncentrerede han sig de sidste år om dette projekt samt om udgivelsen af orgelmusik til gudstjenestebrug.

Gennem sit lange virke som organist og kantor ved forskellige kirker arbejdede Aksel Andersen sig frem til en ganske personlig stil. Især skulle han blive fornyer på salmeledsagelsens område; han hørte ikke til den kategori af organister, der lægger tændstikker ved siden af sig på orgelbænken og lader en falde for hvert salmevers. Aksel Andersen gik anderledes til værks,

for han fordybede sig først i salmernes tekster og tog *dem* som udgangspunkt. Følgelig kunne han da ikke - som det medlevende menneske han var - spille den samme udsættelse til alle vers. Teksten skulle afspejles i orgelsatsens polyfone struktur og harmonier. Nu må man bestemt ikke forledes til at tro, at Aksel Andersen eksperimenterede for eksperimentets skyld - for ham måtte fornyelserne komme gradvist. Aldrig glemte han i gudstjenestespillet sin funktion som pædagog. Også salmeforspilskunsten stod hans hjerte meget nær. Kun yderst sjældent brugte han et af sine forspil to gange, og han så det som en æressag at gøre forspillene til en gudstjenestes salmer så forskellige som muligt. Vi er uden tvivl mange færdiguddannede organister, der med særlig stor taknemmelighed tænker tilbage på Aksel Andersens forspil og ledsagesatser til de salmer, man tidligere havde som faste afslutningsled ved Det kgl.danske Musikkonservatoriums slotskirkekoncerter. Det var simpelthen en række af undere. Der sad han, kroget og en smule sitrende - på uforklarlig vis forenet med sit instrument. I forspillet, som altid var et selvstændigt lille kunstværk, forberedtes man ikke blot på takt og toneart, men også salmetekstens stemning kom her som oftest til udtryk. Et forspil af Aksel Andersen til "Tunge mørke natteskyer" kunne virkelig åbenbare en dyster decemberhimmel for menigheden, og efter forspillet løftede menighedssangen sig højere og højere op, båret af Aksel Andersens tyngdefulde og alligevel fremdrivende orgelledsagelse, og man gik lykkelig og beriget fra en sådan koncert.

Nogen vil sikkert spørge: Var kirkemusikeren Aksel Andersen laubianer? Hertil er kun at svare, at Aksel Andersen satte Laub meget højt, men han fornægtede under ingen omstændigheder den romantiske stil, lige så lidt som han var imod en Distlersk modernisme. Jeg vil med stor sindsro karakterisere Aksel Andersen som den mest begavede danske kirkemusiker efter Laub.

Det er så umådeligt svært at beskrive Aksel Andersen som menneske, - for der var noget uudgrundeligt over ham.Han var stille af natur - måske sommetider lidt genert, men kunne sandelig også optræde på en rolig majestætisk måde. Sjælens og tankens intensitet kendetegnede ham. Men det væsentligste

og altdominerende i Aksel Andersens personvar hans store rigdom af kærlighed til alle de mennesker, han blev stillet overfor, gode som onde - og han var selv taknemmelig over at være i besiddelse af denne Guds-gave. Jeg tror, at hans stilhed ofte dækkede over svære bekymringer, som skyldtes hans engagement i hver enkelt menneskes problemer. Han bar sine medmenneskers byrder - kunne græde sammen med dem og glædes. Humoristisk sans havde han også - noget der gjorde hans undervisning lun og hyggelig.

Til at begynde med skrev jeg om den sorg, som familie, venner og elever føler; men lad os hellere lovsynge - sige tak til Gud for alt det , han gennem Aksel Andersens gode og kærlige væsen har skænket os. Vi må minde hinanden om, at der er en tung, men rig arv at bære videre. Lad os samvittighedsfuldt vogte denne arv.

Herre, lad det evige lys lyse for Aksel Andersen, han hvile i fred!

Peter Møller.

For Salmehistorisk Selskab og Hymnologiske Meddelelser betyder Aksel Andersens død et stort tab. Fra begyndelsen fulgte han tidsskriftet interesseret og kritisk. Da vi kom for skade at udsende et nummer med nogle underlødige harmoniseringer, ringede han op og foreholdt mig, at det ikke pyntede på et så lovende salmehistorisk tidsskrift, at redaktionen ignorerede den musikalske side af sagen. Jeg engagerede ham på stedet som vor musikalske konsulent, og den i forvejen overbebyrdede Aksel Andersen blev straks inddraget i arbejdet, hvilket kom til at sætte sit præg på tidsskriftet fra og med årgang 1973 nr.4. Dels hjalp han os med egne melodier og harmoniseringer, dels inddrog han dygtige elevers og kollegers arbejder. Imødekommende påtog han sig at bedømme det melodimateriale, som redaktionen sendte ham til udtalelse. Af og til greb han ind med korrektioner i velmente melodiforslag, men lige så ofte blev det en bestemt afvisning af dilettanters makværker. Dette tidsskrift er derfor Aksel Andersen stor tak skyldig, fordi han bragte det så godt i vej. Tak for både hvad han befriede os for og berigede os med.

J.L.

Børnesalmen under lup

På Løgumkloster Højskole var i dagene 11.- 13.november 28 indbudte - heraf fire svenske - samlet til en konference om børnesalmer. Arrangører var i forening Vajsenhusets Forlag ved forlagsboghandler Niels Jørgen Haase og programsekretær Mogens Hansen, og Løgumkloster Højskole ved højskolelærer Holger Lissner.

Det blev et spændende møde om tekster og melodier i en meget venskabelig og kammeratlig atmosfære. Efter et eksperimenterende og salmeproducerende kvantitativt-rigt tiår, hvor erfaringer har kunnet indhøstes samtidig med at en hidsig og lidenskabelig debat om det nye er blevet ført, fornemmes det nu, som om vi er kommet ind i en besindelsens tid, hvor man gerne vil lytte til hinanden og tale sammen på en konstruktiv måde. Det mærkedes på denne konference, at der siden sidste Løgumklosterkonference om nye salmer (9.- 11.november 1972, se herom i HM 1972 nr.7 side 9-22) er vokset en større kvalitetsbevidsthed frem hos både de salmeproducerende og salmesyngende. Til lejligheden var deltagerne forinden opfordret til at indsende tekster om "fristelsen i ørkenen". Disse fristelsessalmer blev sammen med andet salmemateriale bedømt på gruppemøder og et afsluttende plenummøde. Og det var meget lidt, som kunne slippe blot nogenlunde helskindet igennem kritikkens nåleøje.

Frugtbart for diskussionen var, at både musikere, teologer, pædagoger, organisationsfolk og forlæggere var samlet og kunne lytte til og samtale med hinanden. De indbudte svenskere betød tillige et spændende møde mellem dansk og svensk salmetradition. Hvor er vi dog forskellige - og hurra for disse forskelle!

For at konferencen ikke skulle tabe barnet af syne, overværede vi en formiddagstime på en lokal skole, hvor programsekretær Hans Henrik Ley, der deltog i hele konferencen, sang og legede med en flok 5-8 årige børn. En festlig og lærerig oplevelse!

På de følgende sider bringes med forfatternes tilladelse nogle af konferencens debatoplæg. Man kunne forestille sig, at de også kunne fremkalde debat her i tidsskriftet. Det bør lige

noteres, at alle mødedeltagerne inden konferencen havde stiftet bekendtskab med et foredrag af sognepræst Karen Horsens om "Kirkens sprog - og hverdagens" (aftrykt i Organist-Bladet 1977,s.297-3o7 og i Præsteforeningens Blad 1977,s.745-75o), hvori forfatteren angriber det hyppigt fremførte krav om, at kirken skal tale et andet sprog end det traditionelle.

J.L.

Att lyssna på människan - att lyssna på Gud

NÅGRA SYNPUNKTER PÅ VAD SOM ÄR BRA/DÅLIGT MUSIKALISKT SETT I SÅNG MED BARN.

Sammandrag av föredrag på Løgumkloster den 11.november 1977. (Obs. att jag vid utskriften av föredraget bibehållit den muntliga framställningens form, därför en del upprepningar).

VED LARS ÅKE LUNDBERG

Vad som är bra/dåligt när det gäller musik hör för mig ihop med 1.texten och 2. framförandet. Däremot inte ifråga om val av instrument, musikalisk stil o.s.v.

Om texten är dålig är också musiken dålig i en sång. Jag har svårt att tänka mig att en melodi kan "rädda" en dålig text. Eftersom valet av musikaliskt stil för mig inte är huvudsaken (pop, visa, jazz, koral, kantat o.s.v.) är det framförandet som avgör. Här kommer det inte enbart an på tekniskt framförande utan jag vill se framförandet som en helhet av teknik, känsla, mening med framförandet, intentionen. Ett tekniskt virtuost framförandet kan helt skymma innehållet i sången och få lyssnarna att endast tänka på tekniken. Jag vill exemplifiera vad jag menar med att stilen är en underordnad faktor. En virtuost skickligt framförd Bach-aria med ett teologisk innehåll i texten, som är tvivelaktigt, d.v.s. en teologi som vi för länge sedan borde ha lämnat, menar jag är "dålig" musik och lämnar mig likgiltig. Däremot kan jag uppleva Rolling Stones insjungning av As tears goes by mycket starkt både textligt och musikaliskt. Den känns både vad gäller text, musik och framförande som äkta beskrivning på människans ensamhet och längtan efter gemenskap, ja nästan som en bön (behöver alla böner ha ordet Gud med förresten?).

Till detta föredrag har jag blivit ombedd att också reagera på en artikel i Organist-Bladet "Kirkens sprog - og hverdagens" av Karen Horsens. Mina synpunkter på den artikeln får ses som en komplettering av min inledning här om bra resp. dåligt i musiken.

Mitt första intryck av artikeln var att denna diskussion egentligen vid det här laget borde vara avklarad. Har vi i kyrkan längre tid att diskutera olika musikstilar? Finns det inte väsentligare ämnen? Men kanske Karen Horsens synpunkter delas av många? Isåfall är det nödvändigt att göra upp med den människosyn och teologi, som ligger bakom för att vi ska kunna komma vidare och inte fastna i den isolering, som gör att många nu säger: vi förstår inte vad ni säger (språket,formerna, symbolerna) och/eller vi förstår inte vad ni säger (innehållet). Människor lämnas ensamma att bearbeta allvarliga livsfrågor och man söker sig därför till sammanhang i samhället, där ens livsfrågor tas på allvar. Många allvarliga teaterpjäser och filmer går nu t.ex. för fulla hus. Jag tror inte att det enbart beror på det som Karen Horsens menar, att människor bara är ute efter så mycket underhållning som möjligt. Många är ute efter att få hjälp med livsfrågorna, att få en analys av livet och samtiden, få ett helhetsmönster, en bearbetning av vad det är att vara människa med en sådan framtid eller brist på framtid, som utmärker vår tid.

Det är att göra det bekvämt för sig som K H gör att se människor nu förtiden som ytliga matrialister, som bara söker "det som først og fremmest falder i øjnene". "Det moderne menneske er en forbruger; det er en grundstruktur i hans liv. Af et enormt opbud af varer vælger han det, han vil bruge", skriver K H. Det är bara ett par av flera liknande påståenden i artikeln. Jag tror sådana påståenden i många kyrkliga kretsar får varma applåder. Det är skönt att höra hur matrialistisk och ytlig "den moderna människan" är - för det är man ju inte själv? Kyrkans folk är inga matrialister! De förbrukar inga varor? De lever i armod och utgivande! De väljer naturligtvis aldrig av ett enormt utbud det "han vil bruge"!

Det är ett genomgående drag i kyrklig förkunnelse att den

moderna tiden alltid är värre än den föregående. Det hör med till kyrkans allmänt traditionella inställning att upphöja den gångna tiden, utan att ett ögonblick fråga efter om människor svalt ihjäl då? Det var bättre förr - därför att den tiden var äldre än vår och därför att då gick folk flitigare i kyrkan. Gick de av tvång? Jaså! Vår tid har sina problem, mycket stora, men de löses inte av att i det oändliga skuldbelägga något så diffust som "den moderna människan". Varför frågar aldrig K H och hennes likasinnande någon gång: varför människor nu är konsumenter, matrialister stressade o.s.v.? Varför ställer man sällan frågan vilka ekonomiska intressen det finns bakom dessa förhållanden? Vilka ekonomiska intressen finns bakom det faktum att människor idag lever med ganska stora generationsgränser: barn för sig, ungdomar för sig, medelålderns för sig, gamla för sig? Och varför har vi samma indelning i kyrkan? Varför tror man att man får vara okunnig om de faktiska förhållanden som råder i samhället idag i kyrkliga kretsar och bara bunta ihop alla til "den moderna människan"?

En förklaring kan vara att den kristne har ett svar: Jesus Kristus. Det svaret är så viktigt för den kristne, att man inte hör andra människors svar och frågor. Den som har ett svar blir mindre benägen att lyssna på andra. Man vet! Och om man vet så väntar man sig ju inget av andra. Men det här stämmer inte helt. Jesus hade ju också ett svar - ja, han *var* och *är* själv svaret. "Jag är vägen sanningen och livet". Trots det så var han villig att lyssna på andra, t.o.m. på "publikaner och syndare" d.v.s. sådana som de religiösa på den tiden betraktade som mindervärdiga, okunniga, en andra-klassens människor. De hade ju inte heller lagen d.v.s. de var okunniga om de rätta svaren. Men varför kunde då Jesus lyssna? Han var inte osäker om sitt svar. Han vågade möta andras frågor. När vår egen osäkerhet om svarets giltighet är stor måste vi hålla tvivlets frågor borta ifrån oss - de väcker ju vårt eget tvivel! (Jag tror att detta är förklaringen till att det kyrkomöte i Sverige 1976 som behandlade förslaget till ny psalmbok, strök så många psalmer om tvivel och frågor t.ex. Britt G. Hallqvist Jag kom inte hit för att jag tror...)

K H:s människosyn leder vidare till att "den moderna människan" också är ytlig när det gäller trons frågor. "Luther søgte en *nådig* Gud. Vor samtid kan evt. acceptere en *underholdende* Gud" säger K H.

Vilka faktorer är det som gör att man kan framföra en så ytlig syn på de människor som lever idag, på deras livsfrågor, sökande, kamp med livet och döden.

De människor, däribland många kristna, som idag säger till kyrkan: ge oss ett begripligt språk, hjälp oss att bearbeta våra egna livsfrågor, våra egna samhällsproblem, och som blir avfärdiade med att ni bara söker en underhållande Gud, hur känner de det? Kommer de tillbaka til kyrkan? Vart tar de vägen? Får de någon hjälp? Och på denna punkt tror jag inte det är så stor skillnad mellan barn och vuxna - barn är människor, fast mindre till storleken. Vad skall i det perspektivet barnpsalmerna handla om? Får de i dem hjälp att bearbeta sina livsfrågor?

Det skulle leda alldeles för långt att ge ex. från vår samtids konst, teater, litteratur, film, dikt, musik, för att visa på en annan sida hos "den moderna människan" än den som K H visar upp. Jag vill bara här ta två ex. från popvärlden - den av många betraktad som den "ytligaste" av alla. Jag nämnde Rolling Stones. I en annan av deras sånger heter det:

I can't get no satisfaction,
cause I try,and try,and try,and try...

Samma känsla beskrivs i Psaltaren med orden: Ur djupen ropar jag... Är den som bad i Psaltaren mindre ytlig än Rolling Stones? Handlar inte båda texterna om människors eviga fråga om mening med livet? Erich Fromm har i Flykten från friheten visat på att en idé inte kan vinna insteg om det inte finns beredskap hos mottagarna för idén. Därför menar jag att poptexterna idag inte bara har framgång på grund av ytlighet, kommersialism o.s.v. utan därför att de ger ord och uttryck för vad många känner. När därför punk-rockvågen idag tar till våldssymboler borde vuxenvärlden lyssna på allvar. Varför är man desperat? Varför sjunger Sex Pistols idag i England:

God save the queen, a fascist regim..
the made you a maron, a potential H-bomb.

I ett land med stor arbetslöshet, är det så konstigt att drottningen framställs som symbolen för sociala orättvisor?

Jag ser det som naturligt. Och hur ser framtiden ut för dagens ungdom med rustningsvansinne och neutronbomber? Är det inte något sunt egentligen att skrika ut sin vanmakt över detta vansinne? Är det kanske vi som tiger om detta vansinne som med våra ord och vår musik borde vara med och ge möjligheter för många idag att yttrycka sin ångest och oro inför framtiden? Och att in i denne ångest och oro berätta om hoppet på ett begripligt språk. Med språk menar jag då språk i vidaste mening: ord, musik, färg, bild...

Men här kommer vi in på ett annat problem.Det mer folkliga sättet att uttrycka glädje eller oro i sång och musik har ofta i kyrkan betraktats som något ovärdigt. Om inte den folkliga stilen blivit tillräckligt gammal förstås, då kan man t.o.m. spela dansmusik i kyrkan: sarabande, gavott o.s.v. Med begreppet "stil" har man haft möjlighet att hålla folkliga uttrycksformer utanför kyrkan. K H ställer i sin artikel den mycket väsentliga frågan: hvordan man vil definiera stil? Alldeles riktigt påpekar hon att det blir falskt, ett "bondefangeri" om man använder en stil, som man själv inte tror på eller vill identifiera sig med, bara för att locka människor. Det håller jag absolut med om. Men detta resonemang kan ju inte användas för att prioritera *en* grupps stil (språk i vidaste mening) och

Kirkelig stil? Er den nu blevet harmløs, fordi den er gammel?

(Kalkmaleri fra Ørslev kirke.)

därmed utestänga andra gruppers stil och språk. Vi behöver en pluralism när det gäller uttryckssätten i kyrkan, inte för att locka människor, men för att kunna förkunna evangeliet så att det blir begripligt. Jag menar att vi har ansvar för om stora grupper vänder kyrkan ryggen, därför att de inte förstår. Vi måste ta de utanförståendes kritik och frågor på allvar. Vi kan inte bara avfärda dem med att deras stil inte passar i kyrkan. Ett sådant handlingssätt rimmar illa med Jesu sätt att möta människor. Jesus blev inte korsfäst för att han talade ett obegripligt språk utan därför att han gav kärleksbudet en ny inriktning, därför att han umgicks med sådana som man enligt gällande "stil" inte skulle omgås med - t.ex. publikaner och syndare. När det gäller rådande kyrklig stil i västerlandet är den på det hela taget lika med den stil som omfattas av över- och övre medelklass i dessa länder. Det gäller både språk och musik. Att kyrkan så ofta identifierat sig med dessa grupper har alltså lett til att man övertagit dessa gruppers stil. Att denna "stil" för många gör det nästan omöjligt att nå fram till evangeliet är kanske inte så konstigt. För många fattiga är nämligen denna stil en påminnelse om makthavarna, de besuttna och förtryckarna. Att så är fallet visar t.ex. moratorietanken, som framförts av afrikanerna när det gäller missionen:lämna oss ett tag, upphör med edra gåvor, låt oss slippa er stil en tid, så att vi finner oss själva, så att vi själva kan utforma vårt möte med evangeliet, säger man. Att västerlandets ovilja att lyssna på dem man skulle förkunna budskapet för är ju inget unikt och har ibland lett till allvarliga följder t.ex. amazonasindianerna, som när missionen kom måste ta kläder på sina nakna kroppar - nakenheten var/är ju syndig. De gjorde så och sjukdomar spred sig mycket hastigt, därför att i det klimatet tålde inte kroppen några kläder.

Det är ingen falsk anpassning och inget "bondefangeri" att lyssna först på dem man skall förkunna för. Vad säger de? Varför säger de så? Vilka frågor ställer de? Hur beskriver de sin värld och sina liv? Detta lyssnande gäller också gentemot barnen. Det är alltför vanligt att se barnen enbart som objekt för något; undervisning, kristen fostran, påverkan, istället för att lyssna på dem, höre efter vad är det de egentligen behöver hjälp med. Detta är svårt och jag tror många möten mel-

lan vuxna och barn går till så här:

Lille Jan kommer till sin mamma med knuten hand.

Jan: Titta - titta vad jag har hittat.

Mamma: Men titta på dina händer - dom är ju alldeles svarta.

Jan: Titta på det här - den här nyckelpigan - titta vad liten den är.

Mamma: Gå och tvätta händerna nu - titta så lortiga de är.

Jan: Det är en nyckelpiga. Jag vill ha den kvar.

Mamma: Gå och tvätta händerna och släpp det där du har. Släpp den - hör du inte vad jag säger.

Jan: Jag vill ha den - jag vill ha den kvar.

Mamma: Vad ska det bli härnäst. Gå och tvätta händerna och smutsa inte ner. Du ska få ett kex sen. (ur autentiska samtal med barn i Att samtala med barn av Joan Tough, Rabén och Sjögren förlag 1973).

Genom denna typ av "samtal" förlorar så småningom Jan förmågan att förundra sig över livet (är inte det en del av tron på Gud som skaparen?). Jan förlorar förmågan att ställa frågor.Han får inte den information han önskade. Istället får han lära sig ett beteende. Vi skulle behöva en typ av sånger som ger oss ord för frågorna istället för att hela tiden lära oss hur en kristen ska tänka, tycka, tro, bete sig. "Guds verklighet kan av människor inte svarande begripas - den måste *frågande upplevas*. Svar - också teologiskt - finner människor blott på frågor hon själv ställer" (H.D.Bastian). Man kan säga att en teologi som inte bryr sig om människors aktuella frågor slutar i recitation eller i antropologisk metafysik. Vilken bild av Gud förmedlar vi: är det Jans mamma, den som lär ut rätt beteende utan att lyssna? Kontrolleringsguden. Eller är det en Gud som väcker vår nyfikenhet och förundran inför livet, som ger oss ansvar att förvalta, som vi vågar ställa frågor till?

Men det finns människor, som inte kan formulera några frågor. Här möter vi ett särskilt problem, som jag så här i slutet vill peka på. Det gäller de fattiga eller med Jesu ord "hans minsta bröder och systrar". Den ekonomiska fattigdomen har nämligen flera följder, som kan beskrivas som ett liv i en cirkel, där fattigdom ger dålig bostad, sämre arbete, lägre status, isolering, brist på självförtroende,apati och likgiltighet. Och något mycket viktigt: den fattige förlorar sitt språk. När som helst kan man bli nedtystad av den som vet bättre och har orden i sin makt. Vidare gör detta att den fattige tror att han eller hon inte längre äger sitt liv. Andra pratar, beslutar, ordnar. Denna negativa identitet verkar destruktivt på den enskildes arbete- och prestationsförmåga. Brist på uthållighet är en logisk följd av brist på självförtroende. Omvärlden kallar detta lättja. Ju lägre den sociala statusen sjunker desto mindre blir de fattiga barnens förmåga att behålla det de lär i skolan. Kunskaperna har ingenting att fastna i. Omvärlden kallar detta obegåvning, dålig intellektuell utrustning o.s.v. Vidare leder det till att man inte kan förändra sin situation. När man inte har något eget värde, längtar man inte efter sanning, man väntar ingen rättvisa. Självföraktet dödar känslan av vördnad för livet - också för ens eget liv. Därför är det en logisk följd att det yttre våldet är mer vanligt i de fattigas kvarter. Omvärlden kan då luta sig tillbaka och få bekräftat hur undermänskliga de där människorna är: de bara slåss, de saknar all bildning och stil o.s.v. Hårdare tag är det enda som hjälper o.s.v. o.s.v.

"Utan språk förlorar människan sin själ och blir ett ting" säger Stefi Pedersen. Det måste mot denna bakgrund vara angeläget för kyrkan att dels bidra till en förändring av de orättvisa förhållanden, som tvingar människor att leva i fattigdom dels hjälpa de fattiga att få ett språk. Det är en svår men angelägen uppgift. Kanske vi kunde börja i all blygsamthet med att åtminstone inte förakta det språk de eventuellt har. Jag tror nämligen inte att någon enda människa har blivit hjälpt av förakt. Det gäller också om människors stil, språk och andra uttrycksformer.

Kirke og folkelighed - om børnesalmer

Ved PER WARMING

Sange for børn og voksne

Når det gælder folkelig sang og kirkesang er sange for børn ikke en særlig genre for en særlig aldersgruppe. Tværtimod kan man sige, at en god sang for børn også må være en god sang for voksne. For barnet *i* den voksne. Barnets verden forstås ikke udviklingspsykologisk men eksistentielt: som troens og tillidens dimension. Der er tale om den dimension i voksneverdenen, der er baggrund for, at også voksne kan bede Fadervor og have barnekår hos Gud. Således forstået er sange for børn i virkeligheden sange for børn *og* voksne, som børn og voksne kan synge sammen.

Tyngdepunktet flyttes på denne måde fra formelle og pædagogiske overvejelser til indholdsmæssige, og børnesalmen bliver således først og fremmest den, der klart udtrykker den erfaring, at i menigheden er barneforholdet virkelighed. I grunden er børnesalmerne altså de bedste voksensalmer.

Børnesalmer og teologi

Ud fra dette grundsynspunkt må der stilles skærpede teologiske krav til børnesalmen, og kravene bliver ikke mindre skarpe af, at det abstrakte, den tankemæssige og dogmatiske udredning må vige for det billedmæssige og fortællende. Dette lyder som en pædagogisk overvejelse, men er det kun delvis. Dybest set er kristendommens virkelighed ikke noget, der primært fattes med forstanden - heller ikke af voksne. Ganske vist indeholder gudstjenesten også et element af skole, og derfor har også læredigtet sin plads der, men kravet om klarhed betyder først og fremmest *poetisk klarhed*. Kirkens virkelighed er ikke noget, som teologerne skal formidle til børn og lægfolk gennem pædagogisk eller missionerende virksomhed. Kristusriget *findes*, det er en virkelighed *på jorden* og er, skønt usynlig for sjæl og sind, "nemt at kende, alt som en stad på bjergetind, der ses til verdens ende."

De skærpede teologiske krav betyder, at tyngdepunktet i

børnesalmen forskydes væk fra alt det, som *kun* findes i de voksnes verden: Korset, lidelsen, tvivlen, anfægtelsen og omvendelsen. Central bliver *skabelsen*, medens frelserskikkelsen har en mere tilbagetrukken plads. "Korset er skjult mellem løv i det fjerne" - det *er* der, naturligvis, for barnets verden er ikke en lukket verden, men børnesalmen *tør* lægge tyngdepunktet et andet sted.

Der kan argumenteres psykologisk for dette synspunkt. Børn lever i højere grad end voksne i primærprocesserne - det betyder, at ord som synd og død vil knuge barnet blot de *nævnes*, fordi barnet ikke i sekundærprocesserne kan distancere sig fra dem, selv om det siges, at synden og døden er overvundet. Denne betragtning er gyldig og væsentlig for barnets udvikling, men den er ikke det væsentligste argument. For korset, lidelsen, tvivlen, anfægtelsen og omvendelsen er dybest set heller ikke *den voksnes* virkelighed i menigheden. Menighedens virkelighed er en *ren og uplettet glæde*, som ikke behøver nogen mørk baggrund for at lyse op. Den er barnligt, tillidsfuldt og åbent vendt imod livet og har ryggen til døden.

Der er salmer, der gør meget ud af djævelens magt. Således forstår nogle nyere salmer den sociale nød, krigen, u-landenes elendighed og andre politiske problemer som vort djævelske værk. Det er ikke fri for at disse skildringer præges af en vellystig gysen ved vor kolossale ondskab, og det er næsten at gøre for megen stads af djævelen. Han er dog intet i sig selv, han eksisterer kun ved at benægte noget allerede skabt. Skabelsen derimod eksisterer i sig selv, har et positivt indhold. Når kirkens vigtigste indhold er den opstandnes tilstedeværelse, hvorved skabelsen genindsættes i alle sine rettigheder, er der noget selvmodsigende i at kredse om negationen. Djævelens magt skal ikke

Illustration til "Det er mig der kaster bomber" i *"flere salmer"*

forklejnes, men det må fastholdes, at mennesket i syndefaldet ikke blev til en djævel, heller ikke *udenfor* kirken, og at sandheden om djævelen *i* kirken kort og godt er, at vi forsager ham i vor dåb. Disse djævle-optagne salmer er derfor ikke blot psykologisk uegnede for børn, de er kristeligt problematiske.

Det er Jørgen Bukdahl, der har peget på, at Ingemanns morgensange (modsat Jokob Knudsens) så at sige har sprunget reformationen og dens eksistensproblematik over og stammer direkte ned fra middelalderens visionsdigtning. Heri findes en organisk sammenhæng i *hele* virkeligheden, som er barnets verden.Fra denne position kan føres et centralt angreb mod såvel eksistensteologi som nypietisme med påstanden om at denne organisk sammenhængende virkelighed i grunden aldrig er gået helt tabt, men at den tværtimod er kristendommens tilknytningspunkt: barnets verden med fortællingens billedverden og den sansede natur.

Om Ingemanns morgensange siger Bukdahl:"De er blidere;sagtmodigere end Grundtvigs, hvor der hos ham er tale om basun og klarinet, er der her tale om cello, det instrument, der ligger den menneskelige stemme nærmest."

I børnesalmen træder det abstrakte og dogmatiserende i baggrunden. Ligeså det barnagtige, det som den voksne ikke kan være med i uden at "tale ned" til barnet. Grundtvigs bibelhistoriske sange viser dette, når de (tydeligt som de står i Dansk Skolesangbogs nye udgave) har tyngdepunkt i fortællingen og kun i ringe grad udlægger den teologisk. Disse formelle overvejelser hænger imidlertid sammen med teologien og må føre til en nøjere undersøgelse af den traditionelle protestantiske gudstjeneste, der har skriften som udgangspunkt og prædikestolen som midte.

Børnesalmer og gudstjeneste

Særlige gudstjenesterfor børn er en misforståelse.Det er en betænkelig sag at betragte barnet isoleret uden hjemmet og de voksne. Børn uden hjem og voksne er som mennesker uden historie - børn har så at sige deres historie hos sig, kan holde den i hånden og tale med den. Barnet er kun sig selv som barn, når de voksne er med i dets verden. Hvis man derfor har det udgangspunkt - som hævdes af visse "kirkeligt aktive" kredse - at børns og unges kultur og forudsætninger er så helt forskellige fra de voksnes,

at kirken, for at "komme ud til" børnene og de unge, må gå ind i en barnecentreret forkyndelse på børnenes og de unges egne betingelser og se helt bort fra de voksne - så gør men i virkeligheden børnene og de unge ensomme og svigter dem.

Nu kaldes børnegudstjenester ofte familiegudstjenester og er angiveligt store tilløbsstykker for voksne, som siger, at her forstår de endelig noget af det, præsten prædiker. Det er sikkert rigtigt, og jeg kan kun dele ønsket om en gudstjenesteforynyelse i en form, der er forståelig for voksne, og som giver praktisk mulighed for at børn kan være med.

Men det er en sølle løsning at gøre det ved at fortynde den protestentiske skrift-centrerede gudstjeneste. Den er i sit væsen boglig og abstrakt og bliver det ikke mindre af at udvandes. Værre bliver det, hvis man reagerer mod det abstrakte ved at sætte følelser og oplevelser i stedet og vil gøre gudstjenesten til et "varmt" fællesskab, hvor man kommer hinanden ved, rører ved hinanden og leger sanglege med Gud i.Tanke og følelse er to sider af samme sag - en modsætning på humanismens betingelser. At reagere mod rationalisme med ny-pietisme (og deraf følgende mystik, følsomhed og musik) fører ingen vegne hen. Den ene grøft er lige så usund som den anden - og kun den rådvilde prøver at finde vejens nøjagtige midtpunkt. Den gode kusk skal afsted og interesserer sig mere for, hvor vejen fører hen.

Man kommer ikke uden om at stille spørgsmålstegn ved det protestantiske kirkesyn og dets tekstbundethed. Der ligger sprængstof og mulighed for virkelig gudstjenesteforynyelse i den grundtvigske opdagelse, at sand gudstjeneste har vi ved dåb og nadver og *kun* der. Der tjener Gud *os*. *Der* er Guds opsøgende kirke - og derudover har kirken ingen opsøgende virksomhed. Gudstjenestens indhold i øvrigt er menighedens livsytringer: bekendelsen, lovsangen og forkyndelsen - som er "afledt" og udspringer af dåb og nadver - og de er på modersmålet. Det forargelige for mange protestanter er, at kirken er *hjemlig*, at vi der taler og hører på det sprog, vi har lært *hjemme*, at *kun* det sprog dur, og at det kan bære menighedens indhold - fordi det i grunden også er hjemmets indhold. Evangeliet modsiger ikke skabelsen, men frelser den.

En følge heraf er, at den indre mission - problemet med de kirkefremmede - må afvises som kirkeligt problem. Men der ligger deri et reelt problem, som er af folkelig art - et spørgsmål om at kende sit hjem og sit modersmål.

Er os tomme ord og lyde
eget folk og fædres land,
ved vi ej, hvad de betyde
mer end mængde, muld og strand,
tant er og hvert ord vi tale
om Guds riges bjerg og dale
om Guds folk og menighed.

For modersmålet er ikke en ordbog fuld af gloser, som vi kan bruge efter forgodtbefindende. Modersmålet er ord, der hænger sammen og har et indhold *før* os. Deri findes en viden om sandhed og løgn, ret og uret, som vi er *sat* i. Modersmålet er fortælling, sang og samtale. I modersmålet er vi hjemme i skabelsen. Det er derfor en dansk skole snarere end en kristelig skole, der er brug for.

Heri ligger ikke en afvisning af de påtrængende sociale og pædagogiske problemer, som søges løst gennem "kirkeskole" og "børnegudstjenester". Problemerne er virkelige nok, men jeg vil hævde, at de løses bedre, dybere og sandere i folkelig sammenhæng, fordi det her fastholdes, at de voksne (og de ikkekristne) er med. Men forudsætningen for folkeligt arbejde er, at modersmålet findes, at der *er* et sprog, vi kan tale med hinanden i. Opgaven er så at besinde sig på dette og starte arbejdet der, hvor vi på forhånd har noget fælles, og det sted findes. I protestantisk kirkeligt arbejde smutter man ofte uden om denne opgave ved - overfladisk og fejlagtigt - at postulere, at børns og unges kultur og forudsætninger er *helt* forskellige fra de voksnes. Det givne folkelige fællesskab mellem børn og voksne overses, fordi tænkningen spidses sammen omkring korset og døden, hvorved alt andet fællesskab end kirkens relativeres. Skabelsen fornægtes som realitet udenfor kirken, og derved tager man i virkeligheden hjemmet fra børnene. Selv om man giver dem Jesus i stedet, kan hverken børnene eller Jesus være tjent med den ordning.

Skabelse og syndefald kan ikke skilles ad. Begge sker stadig og hører sammen i et drama, der finder sted endnu. Ses der bort fra eksistensproblematikken, der spidser knivskarpt til i

korset, bliver kampen overfladisk og mennesket bliver en tilskuer til det spændende drama. Men det er også overfladisk at give eksistensproblematikken monopol og lade korset blive den eneste tilgang til virkeligheden. Derved forkastes naturen og historien som given, skabt virkelighed udenfor kristendommen. Der bliver så at sige intet for Gud at elske (og frelse), og der bliver intet hjem på jorden for mennesket. Historieløshed og ufolkelighed er i grunden ukristelighed.

Musik og hjem

Bestemmelsen af kirken som modersmålets sted og dens grundpræg som hjemligt får følger for kirkemusikken. At udskille en særlig kirkemusikalsk stil er i denne sammenhæng uinteressant, men det betyder ikke, at al musik er lige god, bare den er fortrolig. Det springende punkt er, at hjemmet forstås ud fra *modersmålet*, ikke ud fra møblerne, stemningen, vennerne, traditionerne. Det er det, der siges, og det, der høres, der skaber et hjem. Teologisk kan man sige, at gudsbilledet er *ordet*, at skabelsen er en virkelighed, der findes *imellem* mennesker.

Musik - og her tænkes kun på musik til fællessang - skal derfor bedømmes på om den hjælper og støtter det, der siges og det, der høres: ordene. Her er Laubs tanker en god hjælp. Hans grundsynspunkt er, at musikken skal tjene ordene, ikke omvendt. Den første og vigtigste følge heraf må være - skønt det er de færreste laubianere der vistnok drager den - at der skal synges *nu*. Med de forhåndenværende melodier. Vistnok kan man smile fint ved tanken om, at man før har sunget "Op dog Sion" på melodien "Jyden han er stærk og sej" og andre salmer på "En svensk konstabel fra Sverrig". Men der blev sunget. Overfor denne kendsgerning må alle æstetiske indvendinger forstumme. Ligeså idag. Der skal synges - nu. Ikke først når folks musikalske smag er blevet højnet. Jeg mener, at dette synspunkt i grunden er i overensstemmelse med Laub. Th.Aagaards kloge tommelfingerregel: højest at lære menigheden tre nye salmemelodier om året (selvom der var loo gode nye parat) er smukt i tråd hermed.

Også i det videre musikfaglige arbejde med melodierne er Laub en god hjælp, når han gør op med den romantisk-inderlige og instrumentale melodi og knæsætter den folkelige melodi som

som idealet, der skal sætte bom for tendenser mod sentimentalitet og opblæste degnesjæles virtuosnumre og hindre at sangens tyngdepunkt glider ud i klangen, stemningen og oplevelsen, så fællessang bliver solosang i flok. Idag ses den romantiske holdning tydeligst i jazz, beat og popmusik. Musikken er ofte rytmiske harmoniforløb, hvis melodi er opløste harmonier. Tydeligt er det i improvisationerne, der sjældent kender anden form end ekstasens. Det samme gælder i nogen grad spillemandsmusikken (især i moderne elektrisk udgave, som er i dyb overensstemmelse med musikkens egenart). Ligeså "folkesangen" - som sjældent har noget med folkemelodier at gøre - hvor den musikalske sammenhæng skrider ud i akkompagnementet.Her peger Laub klart på, at den romantiske, individualiserende musik undergraver ordene som samlingspunkt for fællesskabet, og han henviser til *melodien*, som det vigtigste formende musikalske element. Den i sig selv hvilende melodilinie, som egentlig ikke behøver akkompagnement, og som ikke åbner for inderliggørelsens kælne dybder. Dette er en god tommelfingerregel for den, der vil finde melodier, der støtter ordene, men den må ikke stå i vejen for hovedreglen: der skal synges *nu*.

Forfølges tanken et skridt længere, ses det, at modsætningen mellem den folkelige melodi (som kirkens musik) og populærmusikken (som hjemmets musik) er falsk. Hvor kendt og fortrolig populærmusik end er, er den ikke hjemlig, hvis den er inderliggørende og romantiserende - tværtimod er den opløsende for hjemmet. Det hjemlige er i det, der siges og det, der høres, ikke i måden, det siges på. Musikalsk fællesskab er ikke det samme som fællesskab om ord.

Kirke og folkelighed

Børnesalmen er et væsentligt emne at undersøge nærmere.Forstås den som den egentlige menighedssalme, vil undersøgelserne føre ind i centrale kristelige og folkelige problemstillinger og vil, som jeg her har antydet, rokke ved nogle af protestantismens grundprincipper og derved åbne for virkelig fornyelse. Som følge heraf vil meget, som traditionelt anses for kirkeligt arbejde, sættes på plads i en folkelig sammenhæng: i skabelsen. Til gavn både for kirke og folk.

Vad kräver jag av en barnpsalm?

Af BRITT G. HALLQVIST

Vad kräver jag av en psalm för barn? Först vill jag lägga fram några synpukter på *innehållet*, och sedan på *formen*.

Om man granskar äldre söndagsskolsånger finner man att de ofta har ett inslag av sentimentalitet. Det kan hända att författaren blickar tillbaka på sin egen barnatro och skapar det fromma klichébarnet, det lilla rörande i vit nattskjorta, med oskuldsfullt knäppta händer och blicken riktad mot himmelen. Men vilka barn ser sig själva som små och rörande? De hinner ju knappt ur koltåldern förrän de börjar tala om "när jag var liten", och de tycker om att beskydda ännu mindre kryp än de själva - eller tyrannisera dem."Gud som haver barnen kär, se till mig som liten är" - ja, den bönen vill vi nog inte mista. När man ligger i mörkret och hör vinden susa kring knutarna, då *är* man verkligen liten, helst om mamma och pappa har gått bort för kvällen. Och barnaskapet är ju ett väsentligt inslag i människans förhållande till Gud. Men Gud bevare oss för fromma klyschor och klichéer! Ibland får man det intrycket att många gamla söndagsskolsånger skrevs främst i syfte at göra barnen lätthanterliga för de vuxna. Man såg ner på dem, man trodde att man måste "sänka sig" till deras nivå i stället för att ta emot och lära av dem. I det här sammanhanget kommer jag att tänka på något som står i en gammal legend från Karelen: "Man ska inte banna barn som är under sju år, för *de har samma tankar som Skaparen*." En sån tanke fick jag en gång att begrunde, då vår 3-åriga flicka kom så glad till mig med en upptäckt hon hade gjort: "Det finns inga poliser i verkligheten - dom är bara utklädda!"

De barnpsalmer som skrivs idag är väl sällan sentimentala. Nu är nog risken för överdriven käckhet större. Vi som skriver för barn har ibland en benägenhet att bli alltför glättade och förljuget optimistiska i tonfallen. Allt ska vara så roligt och soligt - eller så *positivt*, som en del pedagoger säger. På så sätt avlägsnas vår dikt alltför mycket från livet. Barnen måste tänka att det där är inget som har med dem och deras

vardagsvärld att göra. Jag vet alltför väl att jag själv har försyndat mig på den punkten. Allt blir inte enkelt och lätt för att man tror på Gud, och det går inte alltid väl för de snälla barnen som tvättar fötterna och läser aftonbön varje kväll. Tillvaron kan naturligtvis vara minst lika komplicerad för en kristen som för en ateist, men Gud är ett *trots allt* mitt i svårigheterna.

Käre Vår Herre, du tröstar,
du ger oss din ro och fred.
När barnet går ensamt i mörkret,
gå med, gå med!

Har man något att tro på, och vet man att någon bryr sig om en, blir situationen mindre förtvivlad. När det gäller psalmer för vuxna tycker jag att man ibland kan få släppa fram sitt tvivel, så som Job och Psaltarens diktare gjorde. Litet mer tveksam är jag när det gäller texter för barn. Nej, inte i prosatexter, där man kan resonera för och emot. Men i sånger som ska sjungas i gudstjänsten är det kanske inte så lämpligt.I en av mina nyaste texter, *Klagovisa*, har jag i alla fall släppt fram tvivlet. Det är en växelsång för barnkör och solo,tonsatt av Egil Hovland. Den är inte avsedd för små barn.

Klagovisa.

Får man klaga för Gud
när man känner sej trist
och allting är avigt och dumt?
Ja,ja, man får klaga för Gud!

Får man skrika till Gud
att man inte står ut
med andra, och minst med sig själv?
Ja,ja, man får skrika till Gud!

Får man säja till Gud
att man inte kan tro
att Jesus steg upp ur sin grav?
Ja,det får man säja till Gud.

Men vad tar man sej till
när han inte hörs av
och ingenting gör, fast man ber?
Tröttna då inte att be.
Tror du han ingenting gör,
han som är levande Gud?
Be, och till sist får du svar!
Be, och till sist får du svar!

Om man bör akta sig för att bli alltför käck och glättad i tonen, ska man däremot inte vara rädd för att släppa fram

den humor man till äventyrs har. Humorn blir gärna bannlyst från det religiösa området. I en predikan på Allhelgonadagen hörde jag prästen säga att istället för att vara jordens salt är somliga kristna mer att förlikna vid ättika - eller socker. I psalmer för barn förekommer det mer socker än ättika. I varje fall vore det välgörande med litet mer salt.

I äldre kristna barnvisor moraliseras det inte så sällan. Numera har vi väl kommit ifrån det i stor utsträckning. Att synden är en realitet så länge människosläktet består, det kan inte förnekas. Men själva ordet *synd* använder jag inte gärna i texter för mindre barn. Frågan om skuld och förlåtelse kan ju komma in på det sättet att det onda man gör, det skadar medmänniskorna. Det där har jag tagit upp i min bok *Jag skall fråga Gud*, där dikterna innehåller barnsliga funderingar knutna till bibelord.

Kvittar det?

Kaja säger
att det kvittar om man är stygg.
Gud förlåter en i alla fall.
Men om man är stygg
blir de andra lessna
och arga
och nervösa.
Och de är ju inte så fina på att förlåta
som Gud.
Så där har Kaja nog fel!

Om de moraliska barnböckerna har någon sagt:"Felet ligger inte i att de är moraliska, utan att moralen är löst från allt sammanhang med det poetiska, att det möter barnen i en torr och fantasilös form i stället för att tala till det indirekt genom dikterisk åskådlighet och stämning."

Man bör alltså akta sig för torrt moraliserande - och för överdrivna krav på fromhet. Som barn reagerade jag negativt mot några rader i en psalmvers:"Alla mina ord och tankar, Jesu, låt behaga dig." Men det är ju omöjligt, tänkte jag. En nypa realism skadar inte mitt i fromheten.

Konkretion är en god sak i all lyrik för barn, också den religiösa. Det finns en dikt av Henrik Wergeland som jag har översatt med glädje.

Den fina, lätta fjärilen
har flugit från Guds hand.
Han gav den gyllne ringar
och röda purpurband.

Och alla världens konungar
i alla världens slott
kan inte skapa fjärilar.
Det kan Vår Herre blott.

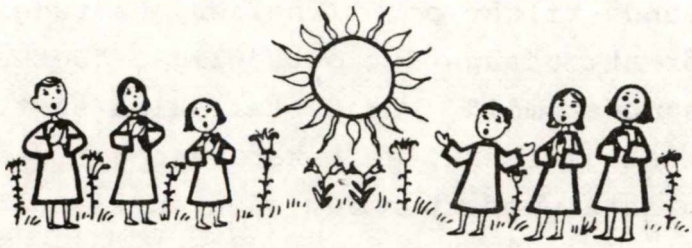

Som i ett nötskal rymmer den dikten hela skapelsen, det hemlighetsfulla som vi kallar liv - genom att lyfta fram en enda konkret detalj. Detta i motsats till många välmenta, banala, allmänt hållna texter om naturens skönhet och små blommor och fåglar i vårsolens sken. Guds skaparverk är ett tacksamt ämne för sång och kanske det som är lättast att dikta om för små barn. Risken är som sagt de allmänna fraserna. Som en god motvikt mot dem, och en inspirationskälla, läser jag gärna Psaltaren, t.ex. det här stycket:

Han låter snö falla såsom ull,
rimfrost strör han ut som aska.
Han kastar sitt hagel såsom smulor
- vem kan bestå för hans frost?
Åter sänder han sitt ord, då smälter det frusna;
sin vind låter han blåsa, då strömmar vatten.

Det finns en dynamisk kraft i detta som tjusar mig. Här *händer* det något - här är inte fråga om en stillastående, söt skildring.

Om sångtexterna ofta blir för tunna och söta, för känslosamma eller pekpinnigt snusförnuftiga, kan det bero på att man kommit för långt bort från *Bibeln*. Där saknas sannerligen inte färg och must, eller humor. Dramatik finns det också gott om där. Den kommitté som en gång arbetade med *Kyrkvisor för barn* försökte ta fasta på det. Vi talade om hur få berättande evangeliepsalmer det finns i vår svenska psalmbok. Sångtexter med episk-biblisk karaktär borde ha en uppgift att fylla, tyckte vi. Själv tycker jag det är en rolig uppgift att i dikter och sånger förmedla något av det rika bibliska stoff som håller på

att sjunka i glömska hos ett yngre släkte.Okunnigheten är skrämmande stor på det området.

"En psalm är en sång om Gud", har det sagts. Och den viktigaste frågan är: hur framställer vi Gud för barnen? Alla religioner måste använda bilder och liknelser, hämtade från en konkret omvärld, för att utsäga det outsägliga. "Det symboliska språket är trons modersmål", har Gustaf Aulén sagt. Bilderna fungerar som riktningsvisare, de pekar på något utöver sig själva.Risken är man inte uppfattar dem så utan fastnar i själva bilden. Det gäller i synnerhet barn. Vi talar om Guds hand som leder oss, hans famn som innesluter oss. Det är svårt att uttrycka Guds kärlek och omsorg på annat sätt. Ord för abstrakta begrepp bör man undvika så långt det går. Och så får man hoppas att bildernas betydelse ska klarna så småningom, med tilltagande ålder och mognad. Huvudsaken är kanske att man förmedlar en *känsla* - t.ex. tillit glädje. På senare tid har man hävdat att barns förmåga till abstraktion är större än man tidigare trott, och att en "förmänskligad" gudsbild inte är deras egen utan något som vi vuxna har gett dem. Ett fint exempel på hur ett barn kan uppfatte Gud är den teckning som finns på Ying Toijer-Nilssons bok *Tro och otro i modern barnlitteratur*,med förklaringen: Gud är mjuk i lena färger. Den andra är en människa som är rädd och i hårda färger och med hårda kanter. Gud lugnar ner den som är rädd.

För att återgå till Bibeln: när jag skrev texterna till visboken *Det visste inte kejsarn om* försökte jag ge en ny belysning åt en del nytestamentligt stoff, att se det med nya ögon

Illustration fra: *Men kejser'n vidste ikke spor.*
(Haase / Det kgl.Vajsenhus' Forlag)

och glömma bort den alltför polerade bild av Jesus som jag fått som barn, bl.a. från planscher och bibelillustrationer. Thorvaldsens Kristus tycks mig alltför mild och menlös. Jesus kunde ju bli rasande, t.ex. när han tog fariséerna i upptuktelse eller drev ut månglarna ur templet. Mänskligt glad måste han väl också ha varit, t.ex. när han hade lämnat sin grav.

Se, Jesus går i solen,så levande och glad
bland vilda anemoner och silvergrå oliveblad!
Och det är vår, och det är påsk
i Palestinas land!

Detta var några synpunkter på *innehållet* i den kristna barnvisan eller psalmen. Vad beträffar *formen*, själva språket, har jag en huvudprincip: att ordföljden ska vara rak och naturlig. Det underlättar i hög grad förståelsen, men många försyndar sig på den punkten. När det gäller *ordvalet* väljer jag gärna enkla ord, och konkreta i den mån det går. Men ibland undrar jag om man alltid ska vara så förtvivlat enkel. Det är när jag minns hur underliga ord, färgrika ord tjusade mig som barn. Jag tror att somliga pedagoger har fel när de hävdar att barn till punkt och pricka bör förstå allt de läser och hör. De underliga orden kan ha en magisk kraft, en tjusning just därför att de inte är lättbegripliga och genomskinliga. Som barn tyckte jag mycket om en del gammaldags ord i psalmerna,och i högmässoritualet "Helig, helig, helig är Herren Sebaot". Inte visste jag precis vad som menades med "Sebaot" - men vilken människa vet precis vad Gud är? Det främmande namnet gav helgd och strålglans åt begreppet, det satte fantasin i rörelse. Inte skadar det om något hemlighetsfullt dröjer sig kvar i sinnet - kanske det kan mogna till tro och klarhet hos den vuxna människan. Vi bör inte i nån sorts pedagogisk iver framställa den kristna trons innehåll så platt och vardagligt att all *högtidlighet* försvinner. Jag tror att många barn har ett behov av högtid och stillhet mitt i en bullrande tillvaro, lika väl som de kan tycka om *ett fast ritual*. En barngudstjänst är inte detsamma som en vanlig lekstund - men tråkig behöver den visst inte vara för den skull.I det här sammanhanget måste jag opponera mig mot det slarviga, alltför hejiga vardagsspråk som präglar många nya barnpsalmer. Det är viktigt att texterna har en litterär kvalité.

När jag skriver texter för tonsättning försöker jag undvika

konsonantanhopningar och få en lämplig växling av vokaler, och tänka på vilka vokaler som är mest sångbara, särskilt i betonad ställning. Felaktiga betoningar förekommer inte sällan i sångtexter, och det tycker jag är en styggelse.

Ska psalmerna vara *rimmade* eller ej? Ja, rimmen har ju en dubbel funktion: dels ger de relief åt vissa ord i texten,dels blir de ett stöd för minnet när man ska lära sig dem utantill. Faran är förstås de slitna rimmen som t.ex. Gud-bud, nöd-död, frid-strid. Om rimtvånget förrycker innehållet, måste man skaka av sig det.

Rytmen är kanske det mest väsentliga i en dikt som ska tonsättas. Ibland sjunger rytmen inom mig när jag börjar skriva, men ibland måste jag söka i diktböcker efter ett rikare, mera varierat mönster, för att det inte ska bli för fyrkantigt.Att skriva text till en färdig melodi är inte lätt - det binder en för mycket. Helst ska texten komma först, tycker jag.

I en krets där söndagsskolesången diskuterades, föreslog någon att man skulle låta barnen själva skriva texter. Men jag tror inte det skulle gå - de skulle nog låna för mycket av våra fromma klichéer, inte våga vara nog frigjorda att släppa fram sin ursprunglighet. Inte så som de gör när de ritar och målar. Barnteckningar kan man lära sig mycket av. Jag har sett en småskoleflickas bild av Sackeus. Liten, förknytt och råttliknande sitter han och trycker i ett högt träd och kikar avundsjukt ner på de fullväxta,lyckade människornas frimodiga sätt att möta Jesus på vägen. Eller jag minns bilden av Jesus som välsignar barnen. De små som har berörts av hans hand skuttar förtjusta iväg, med ett grin som går från ena örat till det andra, befriade, sprittande av liv. De primitiva teckningarna var en predikan, kraftig osminkad, full av levande ande. Kunde man få fram psalmer med åtminstone en glimt av samma äkthet och kraft vore det underbart.

Hvad kræver jeg af en børnesalme?

Af JENS LYSTER

Arrangørerne af denne konference har vel regnet med, da de lod fru Hallqvist og mig lægge op til debat om børnesalmer, at hun og jeg ville repræsentere to vidt forskellige opfattelser med hensyn til "børnesalmen". Det gør vi måske også. Alligevel må jeg sige, at jeg et langt stykke af vejen kan bifalde hendes sobre overvejelser, ligesom jeg anerkender hendes kunstneriske indsats som visedigter og det håndværksmæssigt solide greb om sproget og formen.

Vi er enige om, at salmesang ikke er et privilegium for voksne. Endvidere anser vi begge diskussionen om børnesalmen for så væsentlig, at den nok er værd at rejse helt til Løgumkloster for at deltage i. Det kan ikke være menigheden nogen perifer endsige ligegyldig sag, om børnesalmen bliver defineret på den ene eller den anden måde.

Jeg vil tage udgangspunkt i Markusevangeliets 1o. kapitel, hvor det hedder:"De bar nogle små børn til ham, for at han skulle røre ved dem; men disciplene truede ad dem. Men da Jesus så det, harmedes han og sagde til dem:"Lad de små børn komme til mig. Dem må I ikke hindre, thi Guds rige hører sådanne til. Sandelig siger jeg jer: den, der ikke tager imod Guds rige ligesom et lille barn, han kommer slet ikke ind i det."

Illustration fra *"Men kejser'n vidste ikke spor"*.
(Haase / Det kgl. Vajsenhus' forlag)

Vi skal lægge mærke til, at det er nogle *af menighedens egen flok*, der vil hindre børnene i at få den samme adgang til Jesus som de voksne har.

Skal vi prøve at overføre denne konflikt i menighedslivet til vore dage, er der rigeligt med debatindlæg fra traditionskritiske fortalere for en liturgisk fornyelse, hvoraf det utvetydigt fremgår, at de faktorer, der hindrer børnene i at komme til Kristus, er sådanne som f.eks. "højmessefundamentalismen" - dvs. den opfattelse, der ikke tillader alternative gudstjenesteformer. Endvidere nævnes blandt andre slemme hindringer de tidehvervsgrundtvigske teologer, orglets monopol som gudstjenesteinstrumnet og de traditionelt uddannede kirkemusikere.Ja, selv noget så tilsyneladende uskyldigt som salmebøger med guldsnit bliver mistænksomt karakteriseret som "mildest talt ikke særlig befordrende for det fællesskabsskabende".(Mogens Hansen i *Gudstjenesten til debat. Nogle nordiske synspunkter*.Kristeligt Dagblads Forlag 1975,s.1o4) Denne eufemistisk omskrivende anklage mod den Vajsenhusfabrikerede salmebog må med argumentets centnertunge vægt ramme dybt i Niels Jørgen Haases forlægger-samvittighed. Denne kun tilsyneladende harmløse bogs indbinding hindrer børn og barnlige sjæle i at komme til Kristus. Dog - denne hindring lader sig forholdsvis nemt overvinde,dersom det samme Vajsenhus går over til ringbindet. Hvorfor gå i vandet med den gammeldags møllesten om halsen, når der tilbyder sig en helt anderledes tidssvarende flydevest?

Fejlene ved traditionen og dens reaktionære talsmænd er naturligvis mange flere end de nævnte. Men mon ikke den væsentligste og hyppigst tilbagevendende anklage er, at den autoriserede salmebog ikke tager skyldigt hensyn til barnets og den unges psykologiske egenart? Den kirkevante Ane i Kæret, der ikke har ret meget andet end Guds nåde og hans evige liv at håbe på, kan nok få sit "behov" dækket ved den traditionelle gudstjeneste med dens guldsnitsprydede håndbøger. Men hvad skal glade, sunde børn og unge med den ufortjente nåde og evigt liv? Nej, de har brug for hurtigt udskiftelige ringbindsappeller til deres samvittighed, for at de kan kaste sig ud i et dådfyldt næstekærlighedsliv. Helst på globalt plan. Derfor må også de salmer, der indgår i denne specielt designede forkyndelse for børn, være skræddersyet til netop denne målgruppe.

At skrive en sådan forbrugervenlig - og det vil her sige børnevenlig - salme kræver hos forfatteren et indgående kendskab til barnets udviklingspsykologi.

De psykologiserende, børnevenlige gudstjenestefornyeres kritik af traditionens hindringer vil jeg imidlertid vende mod dem selv. Netop *deres* velmente *sondring* mellem *forskellige* "målgrupper", over for hvilke evangeliets forkyndelsesformer skal tilpasse sig, bliver jo en gentagelse af Jesu disciples hindring i at lade børnene komme til Jesus *på lige fod* med de voksne. Imod denne forskelsbehandling lyder:"Den, der ikke tager imod Guds rige *ligesom* et lille barn, han kommer slet ikke ind i det." Der er altså for Jesus ingen forskel på, hvordan barnet og den voksne skal tage imod Guds rige. Det drejer sig nemlig her ikke om psykologi, oplevelse og følelser. Den voksne kan ikke påberåbe sig sine specielle, af alderen og erfaringen, miljøet og opvæksten givne forudsætninger for at møde evangeliet på *sine* betingelser. Nej, han skal møde evangeliet på *dets* betingelser: møde det som et barn.

Nu synes vor tids traditionsforagtende gudstjenestefornyere gerne at tro om sig selv, at de med deres kundevenlige holdning har tilført kirkens forkyndelse noget væsentligt nyt. Det er ikke tilfældet. For mig at se er de blot en videreførelse af en anden gammel tradition.Nemlig den livsholdning og den filosofi og teologi, der opstod i 17oo-tallet. Jeg vil derfor kalde dette "nye" fænomen for ny-pietisme. Man kunne også med en vis ret kalde det ny-rationalisme. Begge er fælles om en individualiserende kælen for "jeg'et". Pietismen for "jeg'ets" følelser og oplevelser. Rationalismen for "jeg'ets" forstandsmæssige griben om forkyndelsen. Jeg ved naturligvis, at gudstjenestefornyerne ikke selv opfatter sig som pietister. De gør jo ofte hidsigt op med tidligere generationers kvalme, moralistiske søndagsskolesange - ofte er det et opgør med eget miljø og egen fortid og derfor så lidenskabeligt -, men - på deres gerninger skal man dømme dem. Hvad de selv leverer, viser, at de er bundet af den pietistiske problemstilling. Det er ganske vist ikke længere for den gode gamle kønsmoral fra Dronning Victorias dage, de vil bryde deres lanse. Nej, nu om stunder kræver "udviklingen" og "den aktuelle situation" nye yndlings-

motiver. Nu er det den politiske moral eller mangel på sådan, der skal synges om. Med hensyn til børnepsykologi har meget forandret sig siden Vajsenhuset og andre filantropiske børneinstitutioner blev til i 17oo-tallet. Men stadig gælder for pietisterne, at barnet har krav på en *særlig* forkyndelse, som er *tilpasset* barnets stade. Og da det jo er de voksne, der til syvende og sidst bestemmer, hvad der skal forstås ved barnets stade, så bliver denne særlige forkyndelse tilpasset vor tids syn på, hvad børn måtte tænkes at have behov for. Om børnemenighedsforkynderne gælder stadig, at "deres mål er kun det ene/ barnets sande vel at tjene". Og barnets sande vel tjenes ved et andet og reduceret evangelium. Psykologerne har sagt, at børnene intet forbinder med eller ikke må udsættes for begreber som død og djævel, synd og nåde - eller hvad rationalistiske og pietistiske psykologer nu måtte finde på at mene - og straks indretter evangelieleverandøren/salmefabrikanten sig på den ændrede efterspørgsel og fører nu kun de varer, som konsumenten kunne tænkes at føle behov for. Som med begreberne, således også med de enkelte ord. Hvis et traditionelt i kirken anvendt ord er gledet ud af dagligsproget, så må salmetekstens ordforråd afspejle dette. For det er da utænkeligt, at børn gennem bekendtskab med gamle lødige salmetekster skulle kunne udvide deres ordforråd en smule?

Der var engang noget, der hed åndløst udenadsterperi af salmevers. Det blev man så frygteligt bange for, for børnene forstod jo ikke *alt* i disse svære gamle salmer. Derfor har man nu i nogle år lagt vægt på, at børnene nu også forstår det hele. Derfor gemmer man evangeliet, til man er helt sikker på,at børnene er *motiverede* for det. Motiveringen - denne fine opfindelse - er ny-rationalismens måde at hindre børnene i at komme til Kristus. Forkyndelsen skal være umiddelbart gennemsigtig. Er den ikke det, må den forenkles, så den bliver det. Den må lægges på pædagogernes prokrustesseng. Og lader den sig ikke putte på dette leje og lige nøjagtigt fylde dette, må den strækkes ud - det gælder skabelsestanken - eller den må skæres til. Frelserskikkelsen f.eks. må beskæres. Sådan er pietister og rationalister altid faret frem. Forståeligheden og den rette oplevelse er væsentligere end selve sagen.

Det fortælles, at ypperstepræsterne og de skriftkloge harmedes, da de i helligdommen hørte børnene råbe "Hosianna,Davids Søn!" Opbragte spurgte de Jesus:"Hører du ikke, hvad de siger?" Og Jesus svarede dem:"Jo, men har I aldrig læst de ord: Af spædes og diendes mund har du beredt dig lovsang?" (Matt.21,15f).

Fra *Men kejser'n vidste ikke spor*

Også vor tid har sine ypperstepræster og skriftkloge, der forarges, når børnene synger, hvad de ikke selv forstår. "Hosianna,Davids Søn!" - hvem forstår det? Når selv lærde nytestamentlere er uenige om betydningen af de kristologiske titler, skal børnene så ikke skånes? Og om børnene skulle mene, at de forstår, hvad forstår de så ved det? Børnene synger i helligdommen det,de ikke forstår, men det hedder alligevel, at "Jesus hører, hvad de siger". Og kan man så forlange sig mere af en salme?

Gud har beredt *sig* lovsang af uforstandige børns mund.Ikke for at give børnene nogen *oplevelse af fællesskab*.- Det kristne fællesskab mistolkes af pietisterne som "en social funktion". Det er en uhyggelig karikatur af fællesskabet om Guds livgivende ord. Det kristne fællesskab er noget helt andet end kristelig varmestue og kristeligt kaffebord/ uforglemmelig søndagsskolesommerlejr nær skov og strand. At Gud har beredt *sig* lovsang af børnenes mund er altså ikke det samme som en lejlighed for børnene til at udtrykke, hvad de føler, når de giver sig deres stemninger i vold. Nej, lovsangen i helligdommen har alene den funktion at forkynde Jesus som konge. Det er *sagen*, det kommer an på. Dvs. det gælder om, at noget ganske bestemt bliver *sagt*.

Den grundtvigsk-tidehvervske tradition er ofte nok blevet karikeret af nypietisterne. Nu vil jeg tillade mig denne karikatur af ny-pietisterne. Når Vorherre Jesus siger:"Lad de små børn komme til mig", siger nypietisterne med en lillebitte afkortning:"Lad de små børn komme *til*"! De små børn skulle jo *komme til Ordet*. Men at dømme efter børnegudstjenester i Danmarks Radio lader man sig gerne nøje med, at børnene *kommer til orde*. Det smager altsammen af fugl, og kun pedanter bemærker den ubetydelige forskel.

Nå, spøg til side - man glemmer, at sagen - det der siges - er det vigtigste. Gennem budskabet kommer *mødet med Kristus* i stand. De små skal ikke bare "komme til", men de skal "komme til mig". For det er det samme som at de *får Guds rige*.

En salme er en sang, der giver os lov til at træde ind i Guds rige. Salmen viser os vejen og den åbne dør ind til dette rige.

Hvad er da en *børne*salme? Ja, hvad siger Vorherre? Han siger til de velmenende voksne, at "den, der ikke tager imod Guds rige ligesom et lille barn, han kommer slet ikke ind i det!" Hvordan tager da barnet imod dette Guds rige? Som noget nutidigt. Noget konkret. Guds rige er konkret til stede i Jesus. Ham kan børnene se. I hans nadver kan de smage ham. Børnene har stadig bevaret evnen til at kende det gode som nutidigt.(De voksnes bitre erfaringer tvinger dem til at se det gode som abstraktioner fra virkeligheden eller som utopiske fremtidige mål). Børnesalmen skal følgelig forkynde Guds rige som det, der er blevet nutid og virkelighed i personen Kristus. Sådan tager børn imod Guds rige. Og hvis de voksne ikke tager ligesådan imod Guds rige, kommer de slet ikke ind i det. Der gives ingen specielle stier, ad hvilke specielle mennesker såsom børnene kan træde ind ad en speciel børneport til himmerig. De voksne må gå den samme sti og ind ad den samme port.De voksne må have lov at gå til nadverbordet sammen med børnene og dér møde den konkrete virkelighed, som hører børnene til.

Dermed er det også sagt, at der gives slet ikke noget,som kan kaldes børnesalmer til forskel fra voksensalmer. Når det alligevel i disse år vrimler med børnesalmer, er dette for det meste udtryk for ukristeligt hovmod.

En kristen forkynder af Guds Ord står ikke blot oppe på prædikestolen og taler *ned* til "de andre". Hvis han ikke selv samtidig er prædikenens tilhører - hvis han ikke taler til sig selv - så er det ikke Guds Ord, han forkynder. Lige sådan skal salmedigteren lægge ord til menighedens lovsang. Men hvis han ikke selv er med i denne menighed - hvis menigheden blot for ham er en "målgruppe", der repræsenterer et af de stadier,som digteren selv forlængst har tilbagelagt - bliver hans poetiske skriverier heller ikke børnesalmer, men kun til voksnes "snakken nedad" til børnene.

Dette hovmod i forbindelse med skabelse af børnesalmer kan, så vidt jeg kan se, kun undgås på to måder.

Den første er den teoretiske mulighed at lade børnene selv skrive deres egne salmer. Det har denne konference åbenbart ikke taget højde for.Godt det samme! Der ville sikkert kun komme hykleri ud af det. Ny-pietistiske klicheer i ubehjælpsom form. For børnene ville i de fleste tilfælde være præget af den specielle afkortede kristendomsforståelse,som de voksne pietister allerede har bibragt dem.

Den anden mulighed - hvilket i realiteten vil sige den eneste mulighed for at skrive børnesalmer - er, at digteren med ærlig flid skriver til sin egen og sin næstes trøst og opbyggelse. Når evnerne i øvrigt er til stede, kan der komme en børnesalme ud af det. Men naturligvis ikke det,som ny-pietisterne forstår ved en børnesalme.Lad mig give et eksempel.

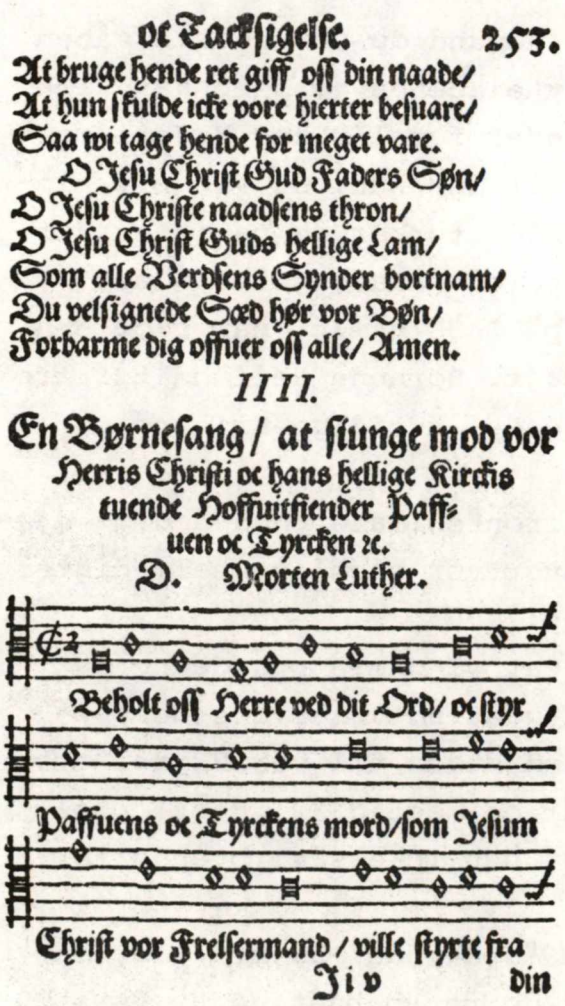
oc Tacksigelse. 253.
At bruge hende ret giff oss din naade/
At hun skulde icke vore hierter besuare/
Saa wi tage hende for meget vare.
O Jesu Christ Gud Faders Søn/
O Jesu Christe naadsens thron/
O Jesu Christ Guds hellige Lam/
Som alle Verdsens Synder bortnam/
Du velsignede Sæd hør vor Bøn/
Forbarme dig offuer oss alle/ Amen.
IIII.
En Børnesang / at sunge mod vor Herris Christi oc hans hellige Kirckis tuende Hoffuitfiender Paffuen oc Tyrcken rc.
D. Morten Luther.
Beholt oss Herre ved dit Ord/ oc styr
Paffuens oc Tyrckens mord/som Jesum
Christ vor Frelsermand / ville styrte fra
Ji v din

Luthers børnesalme var ingen harmløs barnesang.

I Den danske Salmebog nr.296 finder vi Luthers "Behold os Herre ved dit ord". Ganske vist i en afsvækket form. Den har i Luthers egen version overskriften "Ein Kinderlied". Hvad mener Luther med det? Den salme er bestemt ikke den lille uskyldige og harmløse barnesang. "Erhalt uns Herr bei deinem Wort/ und steur des Papsts und Türcken Mord..." Hvad mener I? En barnesalme? Svenskerne, der ellers gør meget ud af børnesalmer, har end ikke turdet beholde den i salmebogen.

Hvad mente Luther? På samme tid, som den salme blev til, skriver han:

> "Bed! Vi kan ikke slå vor lid til våbnene, men kun til Gud. Hvis nogen skal gøre tyrkerne noget, må det være de små børn, som beder Fadervor. Vore volde og bøsser og fyrster kan ikke genere tyrkerne".

Luther stiller altså Guds Ord i barnemund op som eneste våben mod fjenden. Meningen i denne tilsyneladende galskab kan være at sige, at imod kristenhedens fjender forslår kun Kristi magt noget. At sætte sin lid til andet betyder kun, at vi selv bliver fjender af Kristus, værre end både tyrker og papister.Værre, fordi sådanne voksne kristne stoler på sig selv i Jesu navn. Det er det samme som at tro på Guds hjælp, når blot den stives af ved menneskelig handlekraft. Børnene derimod tør tro det umulige. Tør tro på den nærværende, nutidige Kristus og hans magt.

For reformatorerne var børnene frontsoldater mod død og djævel. Om barnets første bønner skriver vor hjemlige salmedigter Hans Christensen Sthen i Malmø 1594:

> "Oc det maa ieg sige i Sandhed, at wi gamle paa denne dag, nyder vore smaa Børns Bøn meget gaat adt, huilcke der opløffter deris vskyldige Hender om dagen til vor HErre, oc de visselige som en stercker Mur oc mectig Krigsher opholder Guds vrede met deris Bøn, at hun icke skal brende for let offuer oss..."

Det var skam ikke pietisterne, der "opdagede" barnet. Jo, måske nok på den ulyksalige måde, at de rev barnet ud af dets sammenhæng med far og mor og folk og menighed og gjorde børnene til en "særlig" målgruppe for en psykologisk bevidst og derfor reduceret kristelig forkyndelse. Denne interesse for, hvordan man "kristeligt" bemægtiger sig barnet, hvis følelsesliv

forinden er analyseret og præpareret med henblik på magtovertagelsen, er symptom på, at pietisme er kristelig dekadence. Reformatorerne derimod stod midt i en kamp på liv og død,hvor følelseslivet spillede en underordnet, ja måske slet ingen rolle i forhold til den overordnede sag: at bevare Guds Ord imod djævelens anslag. I kampen mod Satan tilkendtes børnenes enfoldige tro den største betydning. For deres bønner og salmer måtte djævelen ræddes. Hans magt kunne ikke bestå mod det,der udsprang af tro på Kristus. Har ny-pietisterne mon virkelig gjort sig klart, at det er denne reformatoriske salmetradition, de bekæmper så indædt, når de slås for deres børnesalmers mission som gudstjenestefornyende?

oc begraffuelse. 335.
Er nu død/men hand leffuer dog.
Sielen leffuer vden all klage/
Legemit soffuer til Dommedag/
Oc der vil Gud det forklare/
I euig glæde det beuare.
Hand vaar i denne Jammerdal/
Nu boer hand i den euig Sal/
I hederlig glæde oc bolig skøn/
Skinner langt klarer end Solen.
NV lade wi hannem soffue i fred/
Wi gaa nu huer hiem til sit stæd/
Oc skicke oss der til betiden/
Thi døden kommer oc er ey seen.
Der til hielpe oss Christus vor trøst/
Som met sit Blod haffuer oss igenløst
Fra Dieffuelens macht oc euig vee/
Hannem ske loff priss oc ære.

IIII.

En Bøn til Christum / om en salige død / oc affgang fra dette ælendige bedrøffuit Leffnit/ til det euige Liff.

D. Paulus Eberus filiolis suis faciebat.

M. D. lvij.

Her-

Ebers krasse bøn om en salig død tilegnede han "sine små drenge"

Til dem,der mener,at børnesalmen skal forkynde et reduceret evangelium, hvor død og anfægtelse ikke er indenfor rækkevidde,kan jeg henlede opmærksomheden på Poul Ebers dødssalme Herr Jesu Christ, wahr Mensch und Gott, der både findes i den svenske salmebog (nr.553) og i den danske (nr. 611). Denne reformatoriske forgrundsskikkelse havde åbenbart en helt anden opfattelse af den sag, idet han netop angiver at have skrevet denne krasse realistiske tekst "til sine små drenge" - "Filiolis suis".

Reformatorerne forstod, at det *uafkortede* Guds rige, i dets kamp mod død og djævel og anfægtelse tilhørte børnene og i det hele taget alle dem, som Jesus priser salige: de fattige i ånden, dem der hungrer og tørster efter ret-

færdighed. Jeg tror, at skal vi være ængstelige på børnenes vegne, så skal vi lægge vor ængstelse og vore betænkeligheder helt andre steder end ny-pietisterne. Derfor tror jeg, at vi kan lære et og andet af reformatorerne. De vidste - i hvert fald på deres gamle dage -, at livet er kort og kunsten lang. Derfor skrev de børnesalmer, der blev børnene salmer for livet.

"KLOKKE RING FRED"

I forrige hæfte af HM, s.157, efterlyste vi forfatter og melodi til en der citeret sang; i den anledning har vi fået oplysninger fra antikvarboghandler Johannes Grubb, prost Hilmer Wentz og fhv. sognepræst K.Høgsbro Østergaard.

Sangens tekst og melodi findes trykt i "Danmarks Melodibog" IV.del, nr.155, s.164, og den i HM aftrykte tekst afviger kun ubetydeligt herfra. Teksten er skrevet af journalisten Josias Bille (1882-1961) og melodien af Sophus Andersen (1859-1923), kommunelærer i København, komponist og musikkritiker,(cf. Vor Tids Leksikon, I s.3o7).

Sangens baggrund er 1.Verdenskrig; J.Grubb skriver: "I Breidahl og Kjerulf:Københavnerliv Bd.II, 1938 er Sangen - med Portrætter af Forfatter og Komponist - trykt under August 1915 som en Nyhed, der har slaaet voldsomt an.Det er heller ikke forkert. Den var,som det hedder, "paa alles Læber". Noget stort Digterværk er det ikke, men den gav Udløsning for Følelser, der beherskede de fleste paa det Tidspunkt. Man havde endnu ikke vænnet sig til Krigen som noget dagligdags." Og H.Wentz anfører: "Sången sjüngs ofta här i landet av sångaren Scholander under och efter första världskriget...Den svenska texten avviker något från originaltexten."

ANMELDELSER

"P S A L T" - 15 salmer af Ester Bock med musik af Lasse Lunderskov og Niels Harrit.
Grammofonplade med Maria Stenz, 61,o5 kr. musicassette 61.o5; nodehæfte med becifring og tekst (Haase / Det kgl. Vajsenhus' Forlag,1977) 3o.7o kr.

Med "Psalt" melder sig et problem, som vi ikke har kendt i salme-sammenhæng før, end ikke i forbindelse med "moderne salmer"; det er tendenser gennem en halv snes år, der fuldbyrdes: den nye salme har fået en musikalsk dragt fra underholdningsindustrien. Det er en begivenhed. Ganske vist har vi set salmer, der imiterer pop, jazz, beat eller en anden af de moderne underholdningsgenrer, men aldrig før har vi set salmer, der var skrevet til et etableret, populært medie. Det er popsangeren Maria Stenz og hendes backing-group, det drejer sig om, og der er ingen tvivl om, at det er et vel valgt medie, hvis det drejer sig om at skaffe salmerne flest mulig øren. Det traditionelle analyseapparat slår ikke til. Det er simpelthen ligegyldigt i disse sammenhænge, om der er anvendt uevangeliske vendinger og om der er omvendt ordstilling og om metrikken i strofe 8 vers 5 passer. Vi må se på en række sociologiske problemstillinger og have fat i nogle sociologiske begreber, som kan hjælpe os med at finde ud af, hvad det er for noget, pladen og hæftet med de femten salmer. Vi må tale ideologi, klassesamfund og borgerlige myter, hvis vi vil spå om salmernes skæbne. Der er nemlig tale om et yderst voveligt eksperiment når Ester Bock kaster sine salmer på markedet. Enten er hun én af vor tids mest skarpsindige samfundsanalytikere, eller også har hun misforstået andres analyser af hvordan samfundet fungerer - hvilke kræfter, der styrer det, og hvordan disse kræfter gør brug af kunsten og de kulturelle medier. Jeg ser i alt fald sjældent et så problematisk produkt, og læseren må derfor tilgive, at jeg kun ad omveje kan nå til det, jeg har at sige om salmerne.

Et socialistisk udgangspunkt.

Hvem er Ester Bock? - Ifølge radioudsendelsen "Vers og viser om Vorherre" fra 1971 er hun mag.art. og husmoder. Hun har været medlem af Venstresocialisterne, siden af Kristeligt Folkeparti, men meldte sig ud af KF, da det viste sig ikke at "svare til Ester Bocks udprægede socialistiske holdning", som

Mogens Hansen sagde. Både dette og en umiddelbar gennemlæsning af teksterne kan sige, at vi har at gøre med en socialist. Nu gives disse jo i mange nuancer og størrelser, men man kan vist godt sige noget generelt om den analyse af samfundet og dets mekanik, som socialismen (her marxismen) grunder sin virksomhed på.

Vi lever i et kapitalistisk klassesamfund, der er borgerligt, fordi den borgerlige klasse ejer produktionsmidlerne og dermed - ifølge kapitalismens love - sidder inde med den økonomiske magt. Fordi den borgerlige klasse således kontrollerer samfundets økonomiske basis, hersker den også over samfundets økonomiske overbygning, der bl.a. indeholder alle de kulturelle institutioner. Overbygningen virker gensidigt betingende på basis, og den bliver i ét og alt et billede af basis.

Foruden den borgerlige klasse eksisterer der en arbejderklasse, der er besiddelsesløs. Arbejderklassen undertrykkes af den borgerlige klasse, idet denne kæmper for at beholde sin ejendom og magt. Et middel i undertrykkelsen er at presse den borgerlige, kapitalistiske ideologi ned over arbejderklassen og dermed hindre arbejderklassen i at skabe sin egen bevidsthedsudvidende ideologi, en kultur, den kan identificere sig med. Et andet middel i undertrykkelsen består i, at borgerskabets ideologier fremstiller en slags erstatningskultur, som påstås at være repræsenterende udsagn for arbejderklassen, men som i realiteten blot tjener til at holde arbejderklassen i ave.

De klassiske kunstarter - musikken, malerkunsten, litteraturen - bliver borgerskabets våben, fordi kunstneren i reglen kommer fra borgerskabet. Man har med det borgerlige samfund, der udvikledes i løbet af det 19.århundrede, fået skabt nogle traditioner og myter omkring kunsten og kunstneren, og disse traditioner og myter er rigt repræsenterede i 197o'ernes borgerlige samfund.

Såvidt i meget grove træk den marxistiske analyse af det samfund, som enhver salme i mere eller mindre grad får som sin virkelighed.

Der kan nævnes mange eksempler på, at borgerlige myter og traditioner udgør aktuelle kulturfænomener: *koncerten*, der fremhæver dén musikkens funktion at nogle spiller mens andre lytter; *myten om, at kunstneren er nødvendig*, fordi han siges at

være samfundsrevser; *underholdningsindustrien*, der anvender et kapitalistisk forbillede, - den er en højt specialiseret "industri", hvor man på "fabrikker" "producerer" ideologi på "samlebånd". Underholdningsindustriens produkt er beregnet *dels* på det borgerlige menneske, idet det er indbegrebet af borgerligheden, *dels* på arbejderklassen, idet denne også påstås at kunne identificere sig med produktet (udgangspunktet for denne tankegang er jo, at samfundet *ikke* er klassedelt). Arbejderklassen berøves herved enhver mulighed for og inspiration til at skabe sit eget kunstneriske udsagn.

"Psalt"s implicitte konflikt.

Man vil straks se konflikten i Ester Bocks salmer: det socialistiske udsagn formidles gennem et borgerligt medie. Sådanne eksperimenter foretages jævnligt, og hensigten er klar: *man mener at kunne bane vej for sit budskab gennem den borgerlige urskov ud til masserne ved hjælp af den musikform, de lytter så meget til.*

Jeg har Ester Bocks eget ord for, at det er det hun vil. I en samtale, jeg har haft med hende, har hun omtalt sine ideer om at styre mod Dansktoppen, at få en kendt sanger til at synge salmerne, og at få dem udgivet på plade. Det er en løsning, der ligger lige for, når man har analyseret sig frem til den samfundsstruktur, der er beskrevet i det foregående. Løsningen klinger som reklamer i neon: at pakke det socialistiske budskab ind i en borgerlig musikform.

Desværre har Ester Bock som så mange andre overset et problem. Når hun i sit forord siger, at det er "naturnødvendigt" at skrive i en aktuel stilart, må det være fordi hun tror, at kløften mellem det ægte og det uægte udsagn har noget med fortid og nutid at gøre. Hun må tro, at masserne ikke bryder sig om klassisk musik *fordi den er gammel og antikveret*. Hun må tro, at masserne lytter til de nye underholdningsprodukter *fordi de kan identificere sig med dem*. Og det mest fatale: hun må tro, at det kan lade sig gøre at eliminere det vigtigste karakteristikum ved underholdningsmusikken, nemlig at *den borttager lytterens opmærksomhed over for teksten.*

Det, der er sagens kerne, er, at forfatteren formidler sit budskab gennem et medie, der i forvejen er *så* etableret og om hvilket der hersker *så* fastgroede fordomme, at det umuligt kan

lade sig gøre at få det til at fungere anderledes end det sædvanligvis gør. Dirch Passer kan ikke spille en seriøs rolle, fordi han i folks bevidsthed er komiker. På samme måde har underholdningsmusikkens funktion fået så stærkt fodfæste i folks bevidsthed, at den ikke kan fungere anderledes end som underholdning eller som ledsagelse til dans eller som probat salgsfaktor i supermarkedet. Underholdningsmusikken er *bevidstheds-sløvende*, ikke *bevidsthedsskærpende*. Og det er det sidste salmemusik skal være; den skal skærpe bevidstheden omkring budskabet, henlede opmærksomheden på teksten.

Men har Ester Bocks salmer da ingen chancer? - Er der ingen, der vil gøre brug af dem?

- Joh, jeg hørte forleden i P 3 en dame ønske børnesalmen fra "Psalt" fordi "det er sådan en god melodi". Og jeg er vis på, at visse hymnologi-kredse inden for Kirken vil tage salmerne til sig, alene på grund af, at de repræsenterer en fornyelse. Og jeg er overbevist om, at musikken for mange mennesker - rigtig mange - vil få den funktion, som er karakteristisk for de fleste af disse interessante eksperimenter: man vil lytte til dem, *for det første* fordi musikken er "god" - og det er den i sandhed! - *for det andet* fordi "det er sådan nogle gode tekster". Og det er dette sidste, der får mig til at mene, at enten er Ester Bock genial, eller også er hun det ikke. For hvis man kan se igennem til det skizofrene, borgerlige menneske, der lider mest under denne musik og dér øjne en løsning, så er meget nået. Sagen er nemlig, at det ikke kun er denne slags musiks funktion at sløve bevidstheden omkring tekstens anliggende, men tillige at få tilhøreren *til at tro*, at han/hun påvirkes af teksten (her er vi tilbage ved myten om den samfundsrevsende kunstner som en nødvendighed).

Som man vil forstå, bliver enhver analyse af teksternes metrik og sprogbrug og musikalske sats totalt irrelevant i denne sammenhæng. Her er det analysen af forfatterens (forfejlede?????) valg af musik, der må interessere.....

Evan-Th. Vestergaard.

Det var aftalt, at Evan-Th.Vestergaard skulle anmelde den musikalske side af Psalt og en anden tage sig af teksterne. Evan-Th. skal ikke klandres for at være gået ind på undertegnedes domæne. Men disse ord blot for at forklare dobbeltanmeldelsen.

Ester Bocks 15 digte i Psalt synede måske ikke kvantitativt af så meget, hvis det ikke var, fordi de blev udsendt af en professionel forlægger i et fornemt udstyret hæfte med noder. Det er imidlertid kun glædeligt, At en forlægger tør binde an med en digtsamling. Digtenes kvalitet må have overbevist ham såvel som de komponister, der har skrevet musikken. Også denne anmelder føler sig overbevist om, at her er noget, der rager op over dagen og vejen. Her er både et talent og et anliggende. Et følsomt og poetisk sind søger i små situationsglimt at give udtryk for både skønheden og lidelsen i det uendeligt små og det uendeligt store. I det indledende digt "morgen", der har en dejlig melodi af Lasse Lunderskov, består første strofe af disse små iagttagelser:

nu blitzer edderkoppespind i graner
hen over skoven trækker morgensvaner
hvert nattedyr forsvinder i sin hule
Guds sol er stået op
den varmer koens krop
og hestens mule

Fin poesi, ikke sandt, der minder om og videreführer tidligere tiders naturindgange til religiøse digte. Det er ikke tilfældigt, at dette digt er anbragt i samlingens begyndelse. Miljødigtet "skabelse" fører denne poetiske tone videre som understemme, men rummer tillige den lidenskabelige indignation, der må siges at udgøre den gennemgående melodistemme i "psalt".

Ester Bock skriver protestsange om social uretfærdighed og ignoreret lidelse og om de stores umoral. Og det gør hun godt. Karakteristisk for hende er, at Jesusskikkelsen hele tiden drages med ind i anliggendet. Verdens mangel på kærlighed konfronteres med hans kærlighed eller der drages sammenligninger mellem os og personerne i Jesu liv:

mens jeg studerer
min kalorietabel
dør en ballonmavet baby
med pindetynde ben
Herodes er død
men jeg er trådt i hans sted

Bortset fra "jeg tror på en djævel", en trosbekendelse, som hører hjemme ikke i en kirke, men i Satans synagoge - forøvrigt et fornemt digt, som viser Ester Bocks talent - må digtene siges at afspejle en Kristusinspireret livsholdning. Hvordan skal man karakterisere dem? Næppe som åndelige sange. Snarere som kristelige protestsange vendt mod den satte og velnærede kristelighed. Moralske viser.

Men med denne karakteristik af teksterne er Ester Bock ikke selv tilfreds. Hun gør krav på at skrive *salmer*.Og det er den store fejl ved denne digtsamling, at den vil være noget andet end det den er. Skal den nemlig bedømmes som salmesamling, er den ikke stort bevendt. Så falder ordene farisæisme og moralisme mig straks i munden.

Af en salme forlanger jeg, at den skal gøre evangeliet nærværende og ramme mig der, hvor jeg er. Hvordan skal jeg derfor kunne få en salme ud af denne tekst:

og de gamle sagde
du skal elske din mor og din søster
du skal elske din far og din bror
for de elsker dig
men Jesus sagde
du skal elske den svedende neger
du skal elske den som forbander dig
fordi du er hvid

Er det virkelig at gøre evangeliet nærværende? Den svedende neger er ikke min dagligdags konfrontation med lidelsen eller irritationen. Ejheller "den sårfyldte syge" og "den stinkende tigger", som Ester Bocks Jesus i de følgende vers befaler mig at elske. Disse "elskværdige" kategorier af menneskeheden findes alle så behageligt langt borte både fra Risskov, hvor Ester Bock bor og fra Sjællands Odde, hvor anmelderen bor, at de bliver adskilligt mere overkommelige at elske end mor og søster og far og bror, der måske er kilde til daglig ærgrelse og irritation. Den globalt overspændte kærlighed giver jeg ikke så meget for.

Kristne salmer vil forkynde og lovsynge Frelseren og den himmelske kærlighed. Det gælder også kategorien julesalmer. Ester Bock derimod vil realisme omkring begivenhederne julenat. Det er en forståelig reaktion imod julesentimentaliteten, således som vi kender den f.eks. fra den romantiske "Stille Nacht, heilige Nacht!" (Glade jul, dejlige jul). Man må imidlertid hu-

ske på, at heller ikke evangeliernes julelegender foregiver at være "realistiske". De er forkyndende. Men det er jo dem, Ester Bock bygger sine "realistiske" salmer på. Det er farligt for en forfatter således at ignorere sit kildemateriales intentioner. Hendes foretagende svarer til, om man ville skrive en lærebog i naturhistorie ud fra sit kendskab til eventyret om den grimme ælling. Er det endvidere ikke en misforståelse, når man efter at have af-legendariseret juleberetningen partout vil bringe sin ikke-poetiske julenatshverdagsvirkelighed på en poetisk formel? I alt fald er det misforstået at kalde disse realistiske digte for salmer! De kan synges - solo - uden for kirkerummet. Men derved er også deres afmagt som salmer åbenbar. Kun samlingens indledende og afsluttende tekster har en karakter, der nærmer dem til det traditionelle salmebegreb.

Jens Lyster

Tilsendte publikationer.

Vi sætter os i ringen. Viser for store og små. Tekster af Margareta Melin, Hans Blennow, Britt G,Hallqvist, Jan Arvid Hellström, F.M.Franzén og G.Sehlin. Musik af Lars Åke Lundberg, Hans Blennow,Jan Arvid Hellström,Torgny Erséus, og Per Erik Styf. Arrangement af Ivan Renliden m.fl. *Dansk gendigtning* ved Johannes Johansen og Erik Ågård. *Redaktion* Mogens Hansen. Det kgl.Vajsenhus' Forlag, København 1977. 3o sider. Pris ikke opgivet.

Jorden är ett klot. Lars Åke Lundberg, Nils Wallnäs. Håkon Ohlssons. Lund 1977. 32 sider. Noder. Pris ikke opgivet.

Allan Arvastson: Svensk Psalm genom tiderna. Liber Läromedel Lund 1975. 107 sider. Pris ikke opgivet.

Dansk Skolesangbog. Fjerde udgave. Udgivet af Dansk Friskoleforening. Prices Havevej 11, 56oo Fåborg. 2.oplag 1977. 348 s. Noder. Pris ca.4o.kr.

Bibelkor. Arrangeret af Finn Evald med becifringer og klaverakkompagnement. Credo Forlag 1976. 64 sider. 13 kr.

Ud i alverden. Sangbog for børn og unge. Redaktion Ingrid Skielboe, Kirsten Vase og Aase Wøldike. DMS-forlag og Forlaget Savanne 1977. Ikke pagineret. 228 sangteketer.

Salmer og sange for børn og unge. Udgivet af Indre Missions udvalg for Børnegudstjenester m.fl. Lohses forlag 1974. Ikke pagineret. 319 sangtekster.

Kom lad os synge... I og II. Udg. af Indre Missions udvalg for Børnegudstjeneste m.fl 1973 og 1976.

HYMNOLOGISKE MEDDELELSER ÅRGANG 1977.

INDHOLDSOVERSIGT.

Artikler.

Andersen, Niels Knud: Kollekterne i Hans Tausens salmebog 7-26

Brix, Herlov: Dybt hælder Året 26-3o

Clausen, Peter Balslev, Jens Lyster og Tove Villarsen: Davids salmer på dansk. Trykte gendigtninger indtil år 17oo lo1-151

Grubb,Johannes: Brodersens Troens rare Klenodie. Et Tillæg til Artiklen i forrige Aargang. 8o-9o

Hallqvist, Britt G.: Vad kräver jag av en barnpsalm? 194-2oo

Jensen, Jørgen I.: Reformation og musik.Arbejdsnotater. 63-8o

Lundberg, Lars Åke: Att lyssna på människan - att lyssna på Gud 179-186

Lyster, Jens: Nok en kritisk bemærkning.. 34-36

" " : Hvad kræver jeg af en børnesalme? 2o1-21o

Møller, Peter: Aksel Andersen 1912-1977 173-177

Noack, Bent: Salmebogens sidste salme 31-34

Warming, Per: Kirke og folkelighed.Om børnesalmer. 187-193

Wentz,Hilmer: Ordspråk i nordisk psalm. Några Erindringar. 9o-1o1

Nye salmer, sange og melodier.

Andersen,Ole Møller (tekst: Se kun til himlens fugle) 2

Bjerborg,Walter (tekst:Alt står i Guds Faderhånd) 6

" " (tekst:Jeg ved mig en søvn i Jesu navn) 61

" " (tekst:Dybt hælder året i dets gang) 165

Blauenfeldt,Henning: I opstandelsens tegn. (mel. Walter Bjerborg) 6o

Brandt,C.J.: Al Jeriko saa Vor Herre 168

Frostenson,Anders: Min längtan är äldre än solarnas ljus 17o

Grundtvig,N.F.S.: Af en islandsk ligsalme (ved J.K.) 172

Hallqvist, Britt.G.: Klagevise (mel.Egil Hovland) 166-167

" " : Zakæus han var tolderfuld 169

Kristensen,Jørgen: Den rige mand og Lazarus 62

" " : En prædiken i avisen 171-172

Luther,Martin: Christ lag in Todesbanden 4
samme oversat af S.T.Vestergård 5

Møller, Peter: (tekst: For enhver pris) 1

Nielsen, Henning: (tekst: Guds søn har været her) 59

Pedersen, Edv.Wulff:En sang om kong David 3

Aastrup,K.L.: I Israels bog der var fortalt 17o

Anmeldelser.

Arvastson,Allan: Wallin,ungkyrkligheten och nutiden(J.L.) 49-5o

Katballe,P.H.: Sang fra glædens kilde (Torben Schousboe) 36-39

Palsgaard,Grete:Lov og pris din Gud,2.samling (Helge Dahn) 162-163

Psalt. 15 salmer af Ester Bock med musik af Lasse Lunderskov og Niels Harrit (Evan-Th.Vestergaard/Jens Lyster) 211-217

46 salmer.Tillæg til den danske salmebog.(Helge Dahn) 39-45

Chr.Thodberg. Henrik Glahn. To særtryk (PBC) 45-49

Evan-Th.Vestergaard/Johs.Kirkegaard: Kristus sange. (Jens Højgård og Hans Krarup) 158-162

Efterlysninger (svar) 5o-53,157(21o)

Møder og kurser 54-56,58,152-156

Rettelse 58

Tilsendte publikationer 164,217

Forfatternes adresser 58,163,22o

Redaktionelt

Redaktionelt ved J.L. 57,164

" " Højgård 22o

Forside Susanne Fabritius de Tengnagel

Vignet Peter Kannik Christensen

(Noderne er skrevet af Anne Lyster; hæfte 1 og 4 er renskrevet af Jens Højgård hæfte 2/3 af Jens Lyster)

Højgård.

FORFATTERNES ADRESSER

Organist Walter Bjerborg, Helgesvej 14, 42oo Slagelse

Anders Frostenson, AB Ansgar, Trollbo 116o,S 777 oo Smedjebacken, Sverige

Britt G.Hallqvist, Tellusgatan 18, S 22357 Lund, Sverige

Egil Hovland, Holmegatan 29, 16oo Fredrikstad, Norge

Domprovst Johannes Johansen, I.L.Tvedesvej 12, 3ooo Helsingør

Pastor Jørgen Kristensen, Aventoft, Postbox 7, 627o Tønder

Lars Åke Lundberg, Matrosvägen 22, S 136 7o Handen, Sverige

Sognepræst Jens Lyster, Præstegården Overby, 4583 Sjællands Odde

Organist Peter Møller, Vindmøllegade 11, 624o Løgumkloster

Højskolelærer Per Warming, Højskolevej 4 D, Rønshoved, 634o Kruså

Komponist Evan-Th.Vestergaard, Postbox 35, 9loo Ålborg

Domprovst K.L.Aastrup, Bryrupsvænget 4, 52oo Odense V.

REDAKTIONELT

Når dette hæfte udkommer har vi passeret årsskiftet; derfor ønsker vi godt nytår og siger vore abonnenter tak for trofast følgeskab og lejlighedsvis tålmodighed i det gamle år.

Til den nye årgang foreligger allerede flere bidrag, så det første hæfte skulle ikke lade vente længe på sig. Desværre har vi set os nødsaget til at forhøje abonnementsprisen, sådan at årgang 1978 koster *4o.- kr.* men vi håber ikke, at nogen lader sig afskrække af den grund. Der er indlagt girokort i dette nummer, og vi beder om, at abonnementet indbetales snarest.

Højgård

Kvartalsskriftet

Hymnologiske Meddelelser udkommer årligt i 4 numre á 40-50 sider.

Udgives af Salmehistorisk Selskab
Københavns Universitet
Institut for Kirkehistorie
Købmagergade 44-46
DK-1150 København K

Abonnement tegnes ved indsendelse af 4o kr for årg.1978 til giro nr. 2 20 11 19 , Salmehistorisk Selskab, kassereren, Ahlmanns Allé 10, DK-2900 Hellerup.

Restoplag af ældre årgange ved indbetaling på samme giro nr. pr. årgang 3o.- kr. (1.årg. 1972 udsolgt)

Salmehistorisk Selskabs bestyrelse:

Sognepræst Jens Lyster, formand.

Professor Niels Knud Andersen, næstformand.

Sognepræst Jens Højgård, sekretær.

Pastor Peter Balslev Clausen, kasserer.

Hymnologiske Meddelelsers redaktion:

Ansv.red. sognepræst Jens Lyster
Odden præstegård, 4583 Sjællands Odde. Tlf: 03 42 62 96

Professor dr. theol. Niels Knud Andersen
Engvej 31, 2960 Rungsted Kyst. Tlf: 02 86 37 72

Pastor Peter Balslev Clausen
Ahlmanns Allé 10, 2900 Hellerup Tlf: 01 HE 79 27

Sognepræst Jens Højgård
Enderslev præstegård, 4652 Hårlev. Tlf: 03 68 52 44

Stud.mag. Birgitte Fabritius de Tengnagel
Nordre Fasanvej 167, 4.sal, 2000 Kbh.F. Tlf: 01 10 30 22

Hymnologiske Meddelelsers støttekreds:

Provst teol.dr. Allan Arvastson
Universitetslektor mag.art. Skirne Helg Bruland
Pastor Helge Dahn
Biskop Johs.W.Jacobsen
Professor dr.phil. Jens Peter Larsen
Pastor Anders Malling
Seminarieadjunkt cand.theol. Kaj Mogensen
Pastor Jørgen Schultz
Sognepræst Erik Norman Svendsen
Professor dr.phil. Christian Thodberg